

”Jag skulle inte rädda pedofilen!”

– Några elevers tankar kring ett etiskt dilemma

Författare:
Linda Hansson
Christine Lagerholm

Examensarbete i lärarutbildningen
Höstterminen 2008

Handledare:
Niclas Månsson

Examinator:
Ulf Nyttell

SAMMANFATTNING

Linda Hansson
Christine Lagerholm

"Jag skulle inte rädda pedofilen!"
– Några elevers tankar kring ett etiskt dilemma

2008

Antal sidor: 26

Syftet med denna studie var att undersöka skillnader och likheter i tjejer och killars etiska tänkande, kopplat till kön och genus. Vi valde att genomföra en kvalitativ studie och använde oss av gruppintervjuer som gav oss möjlighet att få djupare förståelse för elevernas tankar och reflektioner. Undersökningen resulterade i att vi såg en viss skillnad i killarna och tjejernas sätt att resonera kring det etiska dilemma (Se bilaga 2), exempelvis att killarna var mer strategiska och tjejerna mer empatiska. Vi märkte även att killar och tjejer, till en viss del, föll inom ramarna för de stereotypa könsrollerna. Vår slutsats blev att killarna och tjejerna ansåg att vissa människor inte var värda att räddas, trots detta var de ändå noga med att påpeka alla människors lika värde.

Nyckelord: Genus, Etik, Värdegrund, Dilemma

Förord

Vi vill framförallt framföra ett stort tack till vår handledare, Niclas Månsson, universitetslektor på Mälardalens Högskola. Han har alltid varit till vårt förfogande samt gett oss konkreta råd och bra respons. Vi vill också tacka skolan där vi genomfört undersökningen för ett bra bemötande samt våra informanter som gjort denna undersökning möjlig. Vi vill även tacka varandra för ett gott samarbete.

Västerås 08-12-12

Christine Lagerholm & Linda Hansson

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING

FÖRORD

1 INLEDNING	5
1.1 SYFTE	5
1.2 FORSKNINGSFRÅGOR	6
1.3 BEGREPPSDEFINITIONER	6
1.3.1 Resonemang	6
1.3.2 Etik	6
1.3.3 Moral	6
1.3.4 Etiskt dilemma	6
1.3.5 Kön	6
1.3.6 Genus	6
1.3.7 Normbrott	6
1.3.8 Feminism	7
2 LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1 SKOLANS VÄRDEGRUND	7
2.2 GENUS	8
2.2.1 Genus i skolan	8
2.2.2 Genus i samhället	9
2.2.3 Goffmans teori om "ansiktet"	10
2.3 ETIK	10
2.4 SAMMANFATTNING AV LITTERATURGENOMGÅNG	12
3 METOD	13
3.1 FORSKNINGSSTRATEGI	13
3.2 DATAINSAMLINGSMETODER	13
3.2.1 Gruppsamtal	13
3.2.2 Tabeller	15
3.3 URVAL	15
3.4 DATABEARBETNING OCH ANALYSMETODER	15
3.5 RELIABILITET OCH VALIDITET	16
3.6 ETISKA ASPEKTER	17
4 RESULTAT	17
4.1 SKILLNADER OCH LIKHETER I ELEVERNAS RESONEMANG KRING DET ETISKA DILEMMAT	17
4.1.1 Tjejgrupp 1 och 2	17
4.1.2 Killgrupp 1 och 2	18
4.1.3 Sammanfattning	20
4.2 GENUSPERSPEKTIVETS PÅVERKAN PÅ ELEVERNAS RESONEMANG	20
4.2.1 Sammanfattning	21
4.3 GENOMSNIITTSTABELL	22
5 DISKUSSION	23
5.1 ANALYS OCH DISKUSSION	23
5.1.1 Skillnader och likheter i elevernas resonemang ur ett könsperspektiv	24
5.1.2 Skillnader och likheter i elevernas resonemang ur ett genusperspektiv	26
5.1.3 Yttre påverkan av vårt resultat	27
5.1.4 Sammanfattning av resultat	28
5.1.5 Pedagogisk relevans	29
5.1.6 Slutsatser	30
5.1.7 Nya forskningsfrågor	31

REFERENSER

BILAGOR

1 Inledning

För inte allt så länge sedan gjordes det stora skillnader mellan killar och tjejer i vårt samhälle, framförallt i skolans värld. Tjejer var menade att lära sig att laga mat och sy medan killar skulle få en grundlig utbildning för att sedan kunna försörja familjen. Först i mitten av 1900-talet slogs läroplanerna och kursplanerna ihop och både killar och tjejer fick lika undervisning. Den nya läroplanen blev till grund för dagens demokratiska, jämställda och enade grundskola (Tallberg Broman, 2002).

I dagens samhälle är genusfrågan i stort fokus när det kommer till lärarens samhällsuppdrag. De könsskillnader vi ser idag är enligt Odelfors (1998) socialt skapade. Hon menar att vi uppfostras till vårt kön och att detta inte är biologiskt medfött. På grund av detta skapas en klyfta mellan könen och vi lever därmed upp till våra olikheter. Ofta märks det redan i tidig ålder att tjejerna anses vara tysta och lugna medan killarna anses vara vilda och bråkiga. Denna syn hänger med under hela skoltiden och forskning visar att tjejer får mindre uppmärksamhet och taltid på lektionerna. I Lpo 94 står det att alla pedagogerna ska arbeta för att tjejer och killar ska få lika stort utrymme i undervisningen, det ska även tas ett aktivt ansvar för att bryta traditionella könsmonster. Trots läroplanen och värdegrundens ord behandlar pedagogerna ofta omedvetet tjejer och killar på olika sätt. Av egna erfarenheter har vi sett att tjejer ofta kommer i skymundan när de används som hjälplärare på lektionerna. Det kan leda till ett försämrat lärandeklimat för de drabbade eleverna.

Även om den etiska grunden läggs i hemmet och därmed är påverkat av vår kulturella bakgrund (Wellros, 1998) är det skolans och pedagogernas uppgift att hjälpa eleverna till att bli goda samhällsmedborgare. Vår etiska syn förändras allteftersom vi inhämtar ny kunskap och blir alltmer medvetna om världen omkring oss. Det är pedagogernas uppdrag i skolan att vara medvetna och upplysa eleverna om hur man enligt samhällets norm bör bete sig samt vad som anses vara rätt och orätt. I takt med att vi får ökad livserfarenhet lär vi oss även att reflektera över dessa normer samt att få en ökad förståelse för alla människors lika värde.

Orlenius (2001) anser att barn ska lära sig konsekvenserna av sitt eget handlande redan i förskoleålder, detta för att barnens moraliska handlande ska läggas som grund för det etiska tänkandet som stärks i utvecklingen. Om barnet lär sig rätt och orätt tidigt är det större chans att de håller sig borta från lagbrott och regelbrott i tonåren och vuxen ålder. Har man däremot inte lärt sig detta är det större risk att man handlar egoistiskt och odemokratiskt (Orlenius, 2001).

I mitten av 1990-talet tog Skolverket initiativ till att starta ett nätverk där skolorna kunde få hjälp med att utveckla sitt jämställdhetsperspektiv. I och med att läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Skolverket 2008) tog allt större plats i skolans värdegrund började allt fler skolor att intressera sig för ämnet (Tallberg Broman, 2002). I dag är det, enligt vår uppfattning, många skolor som är medvetna om lärarens uppdrag om ett mer jämställt samhälle. Däremot anser vi att det behövs mer kunskap inom detta ämne eftersom många lärare står handfallna och inte vet på vilka sätt de kan väva in genuspedagogiken samt det jämställda samhällsperspektivet i undervisningen.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att belysa hur några tjejer och killar resonerar kring ett etiskt dilemma och om könet spelar någon roll för hur de resonerar.

1.2 Forskningsfrågor

1. Vilka skillnader och likheter finns i de resonemang som killar respektive tjejer för kring vårt etiska dilemma?
2. På vilket sätt kan genus styra elevernas resonemang kring vårt etiska dilemma?

1.3 Begreppsdefinitioner

Då det ibland råder olika uppfattningar och tankar kring ord och begrepp är det nödvändigt att definiera en del av dem. Vissa av de ord vi använt oss av anser vi kräver en definition som följer under denna rubrik.

1.3.1 Resonemang

När vi använder oss av orden resonera eller resonemang menar vi hur eleverna kommer fram till sina slutsatser.

1.3.2 Etik

Ordet etik kommer från latinets "ethos" som i grunden betyder seder, sedvanor. Inom filosofi definierar man etik som reflektionen, alltså tanken. Etik är tanken om vad som är rätt och vad som är orätt. Etiken beskriver reflektionen över vårt moraliska handlande och förhållningssätt (Franck, 2003).

1.3.3 Moral

Ordet moral kommer från latinets "mos" och betyder även det sedvana. I filosofi använder man moral som en beskrivning av den praktiska handlingen. Moral är handlingen som kommer efter den etiska tanken (Franck, 2003).

1.3.4 Etiskt dilemma

Vår definition av ett etiskt dilemma är när en person ställs inför ett val där båda alternativen har hemska konsekvenser.

1.3.5 Kön

Den biologiska skillnaden mellan kvinnor och män. Könets bestämmelse beror på vilken slags könsceller man producerar (Nationalencyklopedin).

1.3.6 Genus

Ordet genus används för att urskilja könet som en social och kulturell konstruktion. Genus har blivit allt vanligare som begrepp när man benämner kön eftersom man i nutid kategoriserar könet dels som biologiskt och dels som socialt (Tallberg Broman, 2002).

1.3.7 Normbrott

Brott mot normen är olika beroende på vem som är betraktare. Ett normbrott för en person kan vara något helt normalt för en annan. Exempel på normbrott i vårt samhälle kan vara att använda sig slöjan som religiös symbol, vara homosexuell eller att på olika sätt uttrycka sin personlighet i form av klädsel, piercingar och tatueringar. Dessa så kallade normbrott är ständigt föränderliga och samhällets norm idag är inte densamma som var för tio år sedan (Collste, 2002).

1.3.8 Feminism

Feminism är benämningen på kvinnans jämställdhet med mannen i olika ekonomiska, politiska och intellektuella sammanhang. Tidigare använt som skällsord för kvinnor som inte passat in i normen för hur kvinnan förväntas bete sig. Feminismen har även gett upphov till en benämning på människor, feminister. Dessa arbetar i större eller mindre grad inom olika feministiska organisationer för ett mer jämställt samhälle (Josefson, 2005).

2 Litteraturgenomgång

Under denna rubrik presenteras forskning som gjorts inom ämnena genus, etik och moralfilosofi.

2.1 Skolans värdegrund

Skolan har genom alla tider varit präglad av en värdegrund men begreppet infördes i svenska skolan först under 1990-talet i samband med en utredning som gjordes av läroplanskommittén, de kallade denna för *Skola för bildning* (SOU 1992:94). Det svenska samhället och den svenska skolan har alltid haft demokrati som ett värdefullt begrepp och man kan hitta våra grundläggande värden i alla läroplaner som varit verksamma efter andra världskriget (Zackari & Modigh, 2000). De svenska grundläggande värdena som ska genomsyra samhället och skolan är:

"människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta" (Lpo 94).

Zackari & Modigh (2000) anser att värdegrunden är samhällets stöttepelare som genom skolan ska föras vidare från generation till generation. Pedagogerna och skolan har en viktig uppgift att överföra dessa värden som handlar om den allmänna mänskliga etiken. De menar att den etik som benämns i värdegrunden beskriver hur vi ska handla och hur man kan förhålla sig till olika ställningstaganden. De menar också att moral är mer kultur- och tidsbunden än etiken som är relativt lika i världen. Den svenska tolkningen av värdegrunden har sina rötter i demokratin och grundar sig i människans lika värde.

Skolverket (2006) skriver i rapporten *I enlighet med skolans värdegrund* att värdegrunden handlar om hur vi människor bör behandla varandra för att få ett gott samhällsklimat. Skolan ska fostra eleverna till goda samhällsmedborgare som är medvetna om sina etiska ställningstaganden och sitt moraliska handlande. De menar också att skolan ska vara öppen för olika uppfattningar och åsikter så länge de inte verkar kränkande mot någon annan individ. Kränkningar ska skolan och pedagogerna öppet ta avstånd ifrån.

Enligt Torstensson-Ed (2003) råder det delade uppfattningar om skolans värdegrund är bra för samhället. Enligt några författare ger Sveriges mångkultur en främre orsak till att lyfta fram värdegrunden i skolan medan andra anser att värdegrunden är ett sätt att bibehålla "svensk kulturchauvinism" eftersom den gör skillnad på "vi" och "dem". Enligt kritikerna säger värdegrunden att "vi" ska ha respekt för "deras" kultur och bakgrund, snarare än jämställa olika kulturer med varandra. Skolans värdegrund är, enligt författaren, grunden för att fostra goda samhällsmedborgare. Eleverna ska med hjälp av skolan bli medvetna om sitt etiska förhållningssätt, kunna reflektera över sin moral samt bli medvetna om dagens samhällsfrågor såsom jämställdhet, genus och alla människors lika värde.

Idag används värdegrunden enligt Lindgren (2001) som ett verktyg för att kunna skilja på rätt och fel ur ett etiskt och moraliskt perspektiv. Lindgren menar att värdegrunden idag inte används som helhet utan endast som del i skolans uppdrag med att bekämpa mobbing. Han anser att skolan, istället för att enbart behandla värdegrundens solidaritetskapitel, även bör ta in resterande delar ur värdegrunden så som demokrati, jämställdhet, sex och samlevnad och etnicitet. Detta menar Lindgren är något som ej genomsyrar den vardagliga undervisningen som den borde. Värdegrunden har blivit hierarkiserad och kategoriserad i mer och mindre betydelsefulla kapitel där skolan har stort inflytande på vilka delar av värdegrunden som interageras i undervisningen. Lindgren menar, som svar på detta, att skolorna använder de kapitel ur läroplanen som enkelt kan förankras och identifieras med vad som faktiskt händer i skolan. Pedagoger och lärare behöver kontinuerlig fortutbildning för att på ett lättare sätt få in värdegrunden som *helhet* i dagen undervisning (Lindgren, 2001).

De etiska värderingar som värdegrunden bygger på kan beskrivas som oskrivna lagar på hur vi människor ska vara mot varandra för att agera korrekt. Barn och ungdomar formulerar etiska dilemman dagligen i livet. De funderar ofta kring rätt och fel och vad som blir konsekvenserna av deras handlande. Enligt Torstensson-Ed (2003) har ungdomar en förmåga att reflektera kring närliggande problem, de relaterar etiska dilemman till erfarenheter i verkliga livet. Barn har även enligt författaren lätt för att tänka filosofiskt och koppla etiken med filosofin. De etiska reflektionerna efterföljs ofta av starka känslor och till och med ångest över världens orättvisor. Känslorna hos barn och ungdomar gällande missförhållanden i världen är ofta starkare än hos vuxna.

2.2 Genus

I dagens samhälle har genus blivit ett omdebatterat ämne. Både i skolan och i arbetslivet har forskning visat att män och kvinnor behandlas olika beroende på deras kön.

2.2.1 Genus i skolan

Tallberg Broman (2002) menar att ett nytt köns- och klasstrukturerat utbildningsväsende började växa fram i Sverige under 1800-talet. Här var det framförallt killarna från välbärgade familjer som fick gå i skolan. Tjejernas skolning anordnades i stället av så kallade fruntimmersföreningar där de fick lära sig sticka, sy och laga mat. Det var inte förrän över 50 år senare som även tjejerna började integreras i den skolan som senare skulle bli den skola vi har idag, den då så kallade folkskolan. Även om folkskolan inkluderade både tjejer och killar så var all undervisning, arbetsformer och till och kursplaner och läroplaner könsrelaterade. När folkskolan började ta form diskuterade man om huruvida killar och tjejers utbildning skulle vara lika eller om det fanns skäl att anse att de inte *behövde* samma typ av skolning. Här fanns å ena sidan bondeståndet som ansåg att tjejer behövde lära sig att bli goda husmödrar och ville alltså fortfarande att tjejerna skulle lära sig att sy och laga mat. Å andra sidan fanns prästståndet som ansåg att tjejerna och killarna skulle ha samma utbildning men som däremot var mycket bestämda över att de skall hållas åtskilda. Så bildades alltså dåtidens folkskola med separata flick- och pojkklasser samt separata läroplaner.

Först år 1962 slogs klasserna, kursplanerna och läroplanerna samman till en enad grundskola för killar och tjejer. Här började man även diskutera genus för första gången och att det inte var så stor skillnad mellan könen och att det från och med nu skulle stå fast att killar och tjejer skulle gå i könsintegrerade klasser. Trots att skolan

numera var en mötesplats för olika etnicitet, samhällsklass och kön var ändå de olika grupperna starkt segregerade i både de fria och de organiserade fritidssysselsättningarna. Det började då talas om olika ämnens hierarki samt om *könsstämplade* aktiviteter. Vidare menar Tallberg Broman (2002) att det förelåg lärarens uppgift att introducera ämnen på olika sätt, könsintegrera olika ämnen och aktiviteter samt ha ett neutralt förhållningsperspektiv till dem. Under 1990-talet blev allt fler förskolor och skolor uppmärksammade på detta i och med det skeva och segregerade genusperspektivet. Det började då forskas mer kring ämnet. På olika håll i landet startades olika jämställdhetsprojekt och pedagogerna började inventera sitt handlande genom att se sig själva på film och så vidare. Detta ledde forskningen ännu en bit på vägen och allt fler skolor tog vid. I dagens skola och samhälle får de tjejer som överskrider de traditionella könsmodellerna oftast stöd av folk runt omkring och folk som klappar dem på axeln som ett godkännande. De killar som däremot gör samma sak blir oftast inte bemötta på samma sätt. De möts ofta i stället med förlöjligande och tveksamhet. Under mitten av 1990-talet kom ett initiativ från Skolverket som innebar ett nätverk för alla skolor som var intresserade av ökad jämställdhet i skolan, tack vare det kunde skolorna få stöd och utbildning inom dessa ämnen för att sedan föra det vidare inom skolan. Idag finns en mängd handböcker och organisationer till hjälp för pedagoger inom olika utbildningsväsenden som söker efter ökad förståelse, kunskap samt vidareutbildning (Tallberg Broman, 2002).

2.2.2 Genus i samhället

Josefson (2005) menar att många i dagens samhälle inte anser att det spelar någon roll vilket kön du tillhör. Enligt henne finns det många saker som påverkar ditt beteende samt hur du väljer att visa dig inför andra. Detta kan exempelvis vara familjeförhållanden, vänner, skola men även vilket kön du tillhör. Eftersom vi fostras till vårt kön bli det genus vi tillhör en stor del av vår identitet. Vidare menar hon att man inom biologin inte kan förklara skillnaderna mellan killar och tjejers beteende utan menar att det faktiskt är socialt skapade skillnader där individerna lever upp till vad samhället förväntar sig av dem. De uppfattningar som samhället har på sina invånare varierar beroende på kultur och religion med mera. Ofta visar det sig dock att kvinnor i de flesta kulturer anses vara vackra, mjuka, omsorgsfulla, känsliga samt vara varma och omhändertagande. Killar anses i stället då vara tuffa, ha makt, kriga, försvara, tjäna pengar och vara auktoritära. Dessa egenskaper kommer ofta på tal när det handlar om genus och kön. Dagens ungdomar blir dagligen bombade med skildringar om manligt och kvinnligt genom media, vänner, skola och familj det är ingenting som kommer stoppas inom de närmaste åren. Genom åren har genusbegreppet fått allt större utrymme i samhället både när det gäller pappaledigheten och lika lön för lika arbete. Genom att informera om genusets betydelse kommer kommande generationer till slut att se den könsneutrala uppfostran som något helt naturligt. Enligt Josefson var det några som under 1700- och 1800-talen starkt motsatte sig kvinnans underlägsna roll. Dessa personer, oftast kvinnor, ansågs vara ouppfostrade samt en skam för sitt samhälle och fick därför ofta utstå förnedring i form av glåpord. Dessa personer gavs benämningen feminister som under denna tid användes som en kränkning mot de kvinnor som inte höll sig inom ramen för hur kvinnor skulle bete sig. År 1892 vid den internationella kvinnokonferensen tog man dock över detta ord och idag är ordet förenat med kvinnor lika rätt i samhället i både politiska och intellektuella sammanhang (Josefson, 2005).

Ericsson (1993) refererar till Tannen (1992) och menar att män oftare är villiga att testa andra individers personliga integritet medan kvinnor är bättre på att ska

kontakt och närhet med varandra. Hon menar även att de genusstrukturer som finns är inbyggda i de kommunikationsregler som vi alla så slaviskt följer. Detta är en del av den samhälleliga börda som finns med oss från den dag vi föds och som påverkar oss varje dag. Vi förväntar oss helt enkelt att kvinnor och män ska bete sig på ett visst sätt och om inte dessa normer följs leder det till kommunikativt olyckfall där en eller flera parter "tappar ansiktet" (Ericsson, 1993).

Enligt Odelfors (1998) är dagens könsmönster socialt skapade samt att dessa könsmönster ofta syns i mycket tidig ålder. Detta märks framför allt på lärare och föräldrar som ofta anser att killar är mer busiga och vilda och tjejer är mer tysta och lugna. Han menar att vi uppfostras till vårt kön och att detta inte är biologiskt medfött. På grund av att vi uppfostras till vårt kön skapas en klyfta mellan könen resultatet blir en självuppfyllande profetia där vi lever upp till de olikheter som förväntas av oss.

2.2.3 Goffmans teori om "ansiktet"

Ericsson (1993) refererar till Goffman (1967) och menar att den mänskliga interaktionen mellan män och kvinnor ofta kan betraktas som trafikregler då vårt vardagliga liv, liksom trafiken, bör flyta smidigt och utan olyckor. Vidare menar han att vi, inom kommunikationen, följer vissa regler som vi börjar lära oss redan när vi föds och som vi sedan utvecklar tills de helt automatiseras likt en bilförare kan köra utan att fundera hur man gör. Dessa grundregler för interaktion kommer av vårt mänskliga behov av fysiskt och psykiskt revir som vi bygger runt oss själva. Dessa revir är olika stora beroende på vem individen talar med. Är det någon man känner väl krymper reviret och blir nästan obefintligt. När det däremot är någon vi inte känner eller någon vi ogillar ligger individens revir på ungefär en meter. Han menar även att kvinnor lättare kan krama varandra oavsett vilken relation de har med varandra till skillnad från män som sällan kramas överhuvudtaget. Detta anser Goffman grunda sig i att män har svårare att visa närhet än vad kvinnor har mycket på grund av samhällets syn att se dessa beteenden som feminina och barnsliga. Den kroppsliga kontakten mellan individer förmedlar även en viss hierarki. Det är därför lättare för män att ta fysisk kontakt med kvinnor i och med att männen ofta känner sig överordnade kvinnan. Goffman talar om "ansiktet" som vi väljer att visa för dem vi talar med. Ansiktet berättar för andra om vilka vi är genom vårt kön, vårt kroppsspråk samt vårt sätt att klä oss. När män talar med varandra utmanar de varandras ansikten. Detta för att upprätta en hierarki inom gruppen. Den som alltså viker sig kommer längre ner i hierarkin och den som står stark behåller sin position.

2.3 Etik

Enligt Franck (2003) kan inte etik läras in på samma sätt som man intar kunskap. För att skilja på olika sorters etiskt tänkande kallar han den vetenskapligt inlärd etik för domens etik medan den känslomässigt påverkade etiken kallas för hjärtats etik.

Alla människor har ansvar för sitt eget handlande. Trots att människan har rätt att argumentera för sitt etiska ställningstagande innebär inte det att man har rätt att uttrycka sig kränkande mot en medmänniska. Eleverna i skolans värld har rätt att uttrycka sina åsikter men om en elev uttrycker sig rasistiskt, homofobiskt eller sexistiskt är det lärarens ansvar att leda diskussionen och tillrättavisa. Pedagogerna har som uppgift att motverka alla typer av kränkningar i skolan. Franck (2003) beskriver detta som samtalets etik, vilket innebär att alla människor har rätt att försvara sin ståndpunkt och att samtidigt försvara rätten att slippa bli kränkt. Trots vikten av att få ha sina åsikter och samtidigt rätten till yttrandefrihet ska alla

yttranden som verkar kränkande mot andra förhindras. Vidare anser han att hjärtats etik är vad människor ska sträva efter att använda eftersom man då inte dömer ut medmänniskor som begår normbrott utan istället ökar sin förståelse och empati för dem. Författaren menar att han hellre ser "empatiska medvandrare till att spela rollen av auktoritära domare" (s. 11).

Collste (2002) menar att vi människor har en unik egenskap som ger oss möjlighet att leva oss in i andras situation. Vi har förmågan att känna empati och medkänsla med andra människor vilket vi använder oss av i etiska dilemman. En regel han anser är väldigt viktig för oss människor är att behandla andra såsom man vill bli behandlad själv. Collste jämför dagens etik med den som härjade i Nazi-Tyskland, han beskriver att vår empati och vår medkänsla kan avtrubbas och stängas av om vi hamnar under press.

Vi människor har, till skillnad från djuren, ansvar för våra handlingar samt hur vi lever och vilka val vi gör i livet. Vi kan välja att leva oberörda från andra eller i ensamhet. Väljer vi att leva tillsammans med andra människor måste vi ändå ta ansvar för våra moraliska handlingar gentemot våra medmänniskor enligt Collste (2002).

"Är etiken relativ?" (s. 15) är en fråga Collste (2002) ställer sig själv, vad som är norm och naturligt i ett land och en kultur behöver inte vara vanligt i en annan. Människors värderingar, rätt och orätt skiljer sig enormt mellan olika kulturer. Aga är ett exempel som inte alltför länge sedan var ett naturligt inslag i den svenska skolan och uppfostran. Det är nu förbjudet i Sverige men samtidigt är detta mycket vanligt och nästintill norm i England. Även kulturerna har en mängd oskrivna regler som förväntas att efterföljas, dessa kan bli mycket svåra att tolka för dem som är nya i ett land. Exempelvis är handskakning norm och respektfullt i Sverige som hälsningsmetod medan man i andra länder använder kindpussar och dylikt. Vårt svenska kö-system är även det en oskriven regel som inte är självklar i alla länder, i en del kulturer ska yngre inte ha ögonkontakt med äldre och här anses det oförskämt och så vidare (Wellros, 1998). Collste (2002) frågar sig även vem som bestämmer vad som är rätt och vad som är orätt, är det fel att aga barn bara för att vi anser det i Sverige, intar engelsmännen därför ett omoraliskt ställningstagande mot sina barn? Han menar att de flesta vill vad som är bäst för sina barn men har olika sätt att närma sig detta (Collste, 2002).

Vår syn på olika människor påverkar vårt bemötande av dem. Vår människosyn formas ofta i tidig ålder, oftast inspirerad av föräldrarnas beteende. Även erfarenheter från barndomen påverkar vår framtida människosyn, är vi uppväxta i ett hem med främlingsfientlighet är det stor risk att det påverkar och gör oss främlingsfientliga. Skolan har därför i uppgift att fostra eleverna utifrån den västerländska humanism som råder här samt att bemöta varje elev som en människa oavsett bakgrund. Collste (2002) påpekar vikten av att veta hur man ska motivera sina etiska ställningstaganden. När vi bedömer en handling som rätt eller orätt är det vår grundläggande syn på mänsklighet som kommer till uttryck.

Collste (2002) refererar till W D Ross (1939) och menar att man ska försöka skilja på de olika moraliska plikter man ställs inför. Han menar att när man ställs inför ett moraliskt dilemma får man välja det som känns rätt i situationen, exempelvis en kvinna som blir lovad av sin dotter att inte flytta till gruppboende men drabbas av svår Alzheimers och behöver vård. Är löftet eller välmående viktigast? Detta är en svår fråga anser Collste (2002) men här måste man som människa välja den plikt som är rätt i stunden. Collste såväl som Franck (2003) är båda eniga om att det är viktigt att lära sig att ta ansvar för sitt moraliska handlande.

Franck (2003) beskriver att vi människor inte bara har rättigheter utan även skyldigheter gentemot varandra. Det är vår moraliska skyldighet att ej kränka andra människor och att agera för allas mänskliga rättigheter. I Lpo 94 är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet och alla människors lika värde viktiga ord. Dessa ord handlar om vår moraliska skyldighet att värna om varandra, och vikten av att pedagogerna i skola och förskola fostrar eleverna till goda samhällsmedborgare. Vi har rätten att uttrycka våra åsikter enligt yttrandefriheten men vi har även skyldigheten att inte utnyttja dessa rättigheter så att de kränker andra (Franck, 2003; Skolverket, 2008).

Gren (2007) skriver att eftersom alla människor handlar har de även moral men alla har inte etik eftersom inte alla reflekterar över sina handlingar. Att reflektera över och att bli medveten om vad som styr ens handlingar kallar Gren (2007) för en etisk medvetenhet. Hon menar att vi är ansvariga för de val vi gör i livet, eftersom samhället ständigt förändras bör vi också ta ansvar för vår egna etiska utveckling. I vår etiska medvetenhet kan det ibland hända att vi måste ta en stund och fundera på varför vi gör som vi gör, eller tänker som vi tänker. Människor behöver fundera över sina egna värderingar och ibland rannsaka sig själva för att ta reda på varifrån de kommer. Enligt Gren (2007) kommer våra värderingar från många olika tidigare upplevelser i livet, möter vi en människa vars värderingar vi tycker är bra är det stor chans att vi anammar oss dessa och gör dem till våra egna.

Gren (2007) påpekar vikten av att pedagogerna på skolan lever som de lär, pedagogens uppträdande är mycket viktigt ur en moralisk synvinkel. Eleverna behöver lära sig handla rätt och fel innan de kan föra någon etisk reflektion över moralen. Hon menar också att det kan vara svårt att dölja sina värderingar om man står för något som inte är accepterat i skolan eller samhället. Exempelvis kan det vara svårt att agera som en god pedagog och förebild om man har homofobiska, sexistiska eller rasistiska åsikter. Dock ska pedagogen inte heller vara rädd för att dela med sig av sina egna åsikter och tankar så länge de inte verkar kränkande mot någon annan människa (Gren, 2007).

Collste (2002), Franck (2003) och Gren (2007) är alla överens om att det viktiga är att vi människor lär oss att ta ansvar för våra moraliska handlingar samt att kunna reflektera över dem, d v s tillämpa etiken.

Ur ett genusperspektiv skulle tjejer och killars etiska ställningstagande se olika ut, även uppfattas och dömas olika. Om tjejer uppfostras till att vara tjejer och killar till att vara killar uppfostras de även till att ta ställning ur sitt eget perspektiv. Om man antar att tjejer fostras till den stereotypa bilden av en vårdande och öm person, tar tjejen även ställning utefter detta i etiska dilemman, precis som killen tar ställning utifrån sin stereotypa uppfostran där han lärt sig rättvisa och rättigheter. Detta borde då innebära att vi resonerar olika i olika etiska och moraliska dilemman beroende på vårt kön (Franck, 2003).

2.4 Sammanfattning av litteraturgenomgång

Skolan ska fostra eleverna till goda samhällsmedborgare som är medvetna om sina etiska ställningstaganden och sitt moraliska handlande (Skolverket 2006). Vi människor har en unik egenskap att leva oss in i andras situation. Vi har förmågan att känna empati och medkänsla med andra människor vilket vi använder oss av i etiska dilemman (Collste, 2002). Genusperspektivet är något som står under ständig förändring och det som var normativt för 100 år sedan är något som vi idag tar avstånd från (Tallberg Broman, 2002; Josefson, 2005).

3 Metod

I detta avsnitt presenteras metoden som använts i denna kvalitativa studie. För att besvara våra frågeställningar använde vi oss av ett etiskt dilemma. Dilemmat var en så kallad livbåtsövning där eleverna skulle rangordna "överlevare" enbart utifrån en given bakgrundsinformation (Se bilaga 2). Livbåtsövningen har vi själva konstruerat men idén kommer från tidigare erfarenheter av liknande slag.

3.1 Forskningsstrategi

Vi har valt att genomföra en kvalitativ studie eftersom undersökningen är småskalig. Enligt Denscombe (2000) involverar oftast kvalitativa studier få informanter eftersom det då är möjligt att göra en ordentlig beskrivning av undersökningen, vilket enbart är möjligt med begränsning av informanter. Forskaren har även mer utrymme att ta del av intervjuerna i en kvalitativ undersökning vilket vi anser är viktigt gällande att få klarhet i informanternas tankar kring etik och moral. Vi har även, precis som är mycket vanligt i kvalitativa studier ändrat syfte och inriktning allteftersom vi avklarat vissa moment i studien (Denscombe, 2000).

Vår undersökning är inte ämnad att ge en sanning, utan den kvalitativa undersökningen visar hur några elever tänker kring vårt etiska dilemma.

3.2 Datainsamlingsmetoder

Den datainsamlingsmetod som använts är gruppsamtal med utgångspunkt i det etiska dilemmat. Denna metod valdes för vi ville att informanterna skulle kunna diskutera sina val och på så sätt skulle vi få fylligare svar (Denscombe, 2000). Eleverna fick först tänka själva eftersom vi inte ville att de skulle påverkas av varandra direkt, sedan fick de i tur och ordning berätta hur de placerat sina överlevare samt hur de resonerat för att få fram sina svar. Under samtalen gjorde vi en tabell för att komma ihåg hur eleverna svarade, detta för att kunna jämföra svaren och kunna komma med följdfrågor till eleverna (Se bilaga 3 och 4).

3.2.1 Gruppsamtal

I enlighet med Denscombe (2000) användes en bandspelare samt block och penna. Eleverna blev informerade om vad materialet skulle användas till samt att de skulle bli inspelade. Vi var även tydliga med att förvissa eleverna om att ingen annan skulle få lyssna på bandet.

Vi fick en lista av läraren på vilka elever vi skulle träffa i de fyra olika omgångarna. Några av eleverna ville inte delta så de blev utbytt mot någon som ville. Det enda kravet vi hade var att eleven skulle vara 15 år fyllda. Eleverna visste inte om att vi skulle komma eller vad det hela skulle handla om. Detta för att de inte skulle ha någon chans att fundera, vi ville ha elevernas första tankar och funderingar. Varje samtal varade i cirka en timme och under våra samtal fick vi tillgång till ett mindre konferensrum där vi arrangerade ett runt bord med fåtöljer runtomkring. Detta för att eleverna skulle känna sig trygga och känna tillhörighet med varandra. Vi drog för gardinerna för fönstren som vette ut mot skolgården för att försäkra oss om att vi inte skulle bli störda och uppmanade eleverna om att det som sägs i detta rum skulle stanna här. Detta för att de skulle känna sig trygga med att säga sin åsikt samt att de efterkommande deltagarna inte skulle få någon inblick i vår undersökning. Varje gruppsamtal inleddes med en presentation av oss själva, vårt syfte samt undersökningens grundläggande förutsättningar. Alla elever fick ett papper med det etiska dilemmat (se bilaga 2), ett randigt papper att skriva på samt en penna. De fick

sedan fem till tio minuter på sig att skriva sina svarsalternativ för att sedan i tur och ordning diskutera varandras svar.

Tjejgrupp 1 (*Innehållande tjej 1-5*)

Vi började våra samtal med en grupp tjejer direkt på morgonen. De märktes att eleverna var trötta och inte så pigga på att vara med i undersökningen men efter en stunds samtalande följde de alla fall med oss. Någon mumlade att det i alla fall var bättre än att vara på lektionen. När de först kom in och såg att vi skulle spela in samtalen var det några som inte ville vara med. Vi förklarade då att ingen annan än vi skulle få höra dessa inspelningar och inga namn skulle nämnas i uppsatsen. Detta lugnade deltagarna och de satte sig i var sin fåtölj. När de fick se det etiska dilemmat blev de först lite oroliga. De såg frågande ut och några uttryckte svårigheten av att sätta människor i olika rangordning. Någon lade pannan i djupa veck och menade att det här faktiskt var jättesvårt medan någon annan bet på pennan. Några gånger fick vi påminna dem om att det inte finns några rätta svar samt att de skulle sluta titta på vad kompiserna hade skrivit. Efter några minuter började de flesta bli klara och vi började med att var och en av tjejerna fick berätta vad de hade svarat och hur de hade tänkt. Tjej 4 var en av dem som diskuterade mest och var mest ivrig med att få berätta hur hon hade tänkt. De andra tjejerna i denna grupp tystnade när hon pratade och ibland fick vi avbryta henne för att höra hur de andra kände och tänkte. I övrigt så var alla elever i denna grupp öppna med vad de tyckte och tänkte.

Killgrupp 1 (*Innehållande kille 1-5*)

Den första killgruppen var en aning skeptiska till denna uppgift. De blev lite nervösa när de såg bandspelaren på bordet. Det fanns en svag hierarkitävlan mellan killarna som uttrycktes med skämt, nonchalans och kaxig attityd. De tittade på varandras svarsalternativ och fnissade åt varandra. Under detta samtal var det varmare i rummet och flera av killarna fick ta av sig jackorna som de hade på sig. De var en aning nervösa och slog med pennorna i bordet. Kille 4 lyfte på gardinen och kikade ut på skolgården. Han ombads öppna fönstret vilket han även gjorde. Ingen av killarna uttryckte oro inför dilemmat och alla svarade och diskuterade öppet sina olika svarsalternativ. Kille 2 hade svarat lite annorlunda än de övriga killarna och detta gav upphov till en del skratt. Även här var det en av deltagarna (kille 3) som var väldigt framåt i diskussionerna. Ingen ifrågasatte den andres svar utan var och en fick berätta om sina egna tankar och åsikter.

Tjejgrupp 2 (*Innehållande tjej 6-10*)

Den andra gruppen av tjejer hämtades av oss direkt efter lunch. De var glada och de verkade som att de tyckte att det var roligt att ställa upp på detta. De skrev ner sina svarsalternativ och sedan gick vi, som tidigare, igenom svaren i tur och ordning. I denna grupp fanns det tydliga uppdelningar. Detta märktes tydligt under diskussionsmomenten då tjej 6 och 10 tittade på varandra och fnissade åt de andras svar om de hade svarat annorlunda än dem. De två tjejerna hade också märkligt nog svarat likadant, vilket de tyckte var roligt. Detta verkade inte påverka gruppen i någon större bemärkelse utan alla presenterade sina svar och diskuterade sina tankar och åsikter.

Killgrupp 2 (*Innehållande kille 6-10*)

Den andra killgruppen mötte vi upp senare på eftermiddagen och de var till en början väldigt tysta utom kille 9 som var en tydlig ledare för de andra i gruppen. Några av killarna sa åt honom att vara tyst men han lyssnade inte på dem. Under

diskussionsmomentet var killarna väldigt aktiva och ifrågasatte ofta varandras svar och åsikter. Detta gjorde att vi några gånger var tvungna att säga åt dem att lyssna på varandra. Under genomgången märkte vi att kille 9 hade svarat väldigt annorlunda från de andra. De övriga verkade inte bry sig om hans svarsalternativ och när vi sedan frågade honom om varför han svarat som han gjort erkände han att han inte gjort uppgiften på allvar utan var oseriös i sina svar. Trots detta gav han till en början förklaringar till sina svar som verkade genomtänkta. Detta gjorde att vi ändå valde att ta med hans svar även om det skulle påverka resultatet till viss del eftersom vi ej kan svara för hans uppsåt.

3.2.2 Tabeller

För att få en överskådlig bild hur eleverna svarade på uppgiften gjordes tabeller under varje samtal (Se bilaga 3 och 4). Dessa tabeller användes som stöd vid transkriberingen. De användes sedan som underlag för poängsammanställningen i genomsnittstabellen som redovisas under 4.3.

3.3 Urval

Vi har valt att genomföra vår undersökning på en högstadieskola i ett mångkulturellt område. Vi gjorde ett subjektivt urval inför vår studie. Vi bad lärarna välja ut eleverna, tio killar och tio tjejer som alla var 15 år fyllda. Detta innebar att vi hade en viss kännedom om våra informanter (Denscombe, 2000). Anledningen till att vi valde 15 åringar var för att de borde ha haft en medvetenhet om sitt etiska tänkande och moraliska handlande samt att vi ville ha både ålders- och könshomogena grupper men även för bekvämligheten av att inte behöva föräldrarnas samtycke. Vi bad lärarna på skolan välja ut eleverna så att urvalet skulle bli opartiskt från vår sida (Denscombe, 2000). Fördelarna med det subjektiva urvalet, vilket betyder att informanterna är handplockade av lärarna med vissa direktiv från oss, är enligt Denscombe att informanterna låter sig närmas och öppna sig mer för intervjuaren.

3.4 Databearbetning och analysmetoder

Efter att undersökningen genomförts transkriberade vi våra fyra gruppsamtal var för sig. I enlighet med Denscombe (2000) gjorde vi anteckningar vid sidan om replikerna, detta för att det ibland var svårt att uppfatta vad eleverna sa på bandet samt att de ofta talade i mun på varandra vilket gjorde det ännu svårare. Alla dessa aspekter skrevs ner på sidan för att de kan ha påverkat reliabiliteten (Denscombe, 2000).

Efter att vi transkriberat banden började vi med att läsa igenom samtalen för att se hur vi lättast kunde analysera informationen. Vi kodade eleverna för att lättare kunna urskilja varje elevs resonemang. Det blev därmed lättare att koppla varje elevs funderingar till dennes rangordning. Vi valde därefter att genomföra analysen med hjälp av tabeller samt ett system där vi tilldelat överlevare poäng beroende på den ordning de placerats i. Killarnas och tjejernas svar räknades ut för sig för att lättare kunna urskilja skillnader och likheter. Poängsättningen gick till på följande sätt: De överlevare som placerades på första plats fick 12 poäng för varje placerad etta. Varje tvåa får 11 poäng och så vidare. Exempelvis om tre av killarna valde att rädda pojken först och tre av tjejerna valde att rädda pojken först så har pojken fått 3x12 poäng i killarnas tabell och 3x11 poäng i tjejernas tabell. Varje grupp har alltså 780 poäng totalt att dela ut och varje person har 78 poäng. Den högsta poängen som en överlevare kunde få var 120 poäng och det minsta var 10. Detta var det enda sättet att

få ut resultat som var enkla att utläsa. Denna uträkning är dock enbart att betrakta som guide för resultatet då elevernas förklaringar till deras svarsalternativ är betydligt viktigare i denna studie.

Vi har valt att sammanföra diskussionen med analysen. Detta för att vi anser att studien är av en sådan karaktär att den inte kan delas upp i litteraturforskning och kvalitativ forskning utan att de är kontextbundna.

3.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet mäter i vilken grad undersökningen är tillförlitlig samt innebär att hög reliabilitet skulle medföra ett likadant resultat om undersökningen genomfördes igen av någon annan (Denscombe, 2000). Eftersom studien är kvalitativ är det inte troligt att resultatet skulle bli det samma, då vi använt oss av gruppsamtal. Även om samtalen har spelats in och noggrant transkriberats finns rum för våra egna tolkningar i överförandet till den flytande texten. Elevernas åsikter förändras även i och med att de ständigt utvecklas vilket även skulle påverka resultatet.

Ett likadant resultat skulle även vara nästintill omöjligt eftersom vi valt att använda oss av ostrukturerade samtal, d v s våra följdfrågor kan ha speglat våra egna åsikter vilket kan ha medfört att eleverna ändrat åsikt (Stukát, 2005). Anledningen till att vi ansåg ostrukturerade intervjuer vara bästa metoden för denna undersökning var för att vi ville förstå vad eleverna menade. Dilemmat de fick ta del av var av ganska känslig natur och eleverna vågade inte alltid säga vad de tyckte utan att de fick direkta frågor om detta. Våra följdfrågor har även gett oss ett klarare resultat eftersom eleverna förklarat och klargjort vad de menade med vissa ord och uttryck.

Vi kan med andra ord inte påstå att undersökningen lett till något absolut rätt eftersom den är småskalig. Vårt resultat kan inte heller generalisera hur det är för ungdomarnas verklighet, resultatet visar endast på verkligheten hur det var just där i samtalsstunden. Samtalen kan dock ha hjälpt eleverna att tänka djupare och reflektera mer över de etiska dilemman vi ställs inför dagligen och på så sätt utvecklats.

Vi anser på grund av nämnda aspekter att resultaten inte ska avläsas som någon sanning utan snarare som en tankeställare, hur vi reflekterar och tänker runt de etiska och moraliska dilemman vi ställs inför.

Validiteten handlar om ifall vår metod kan anses som det mest träffsäkra för vår typ av undersökning (Denscombe, 2000), alltså om vi fått svar på det vi ville med hjälp av vår metod.

Eftersom våra informanter fick ett etiskt dilemma där alla skulle ta ställning till samma sak, samt att vi gett alla elever exakt lika information om uppgiften tycker vi att validiteten är bra i vår studie. Trots att en av eleverna erkände att han inte varit seriös i sina svar anser vi inte att det påverkat validiteten. Han gav ett seriöst intryck från början och genomtänkta förklaringar till sina val. Det var först mot slutet han blev oseriös vilket inte förstörde helhetsintrycket. Vi hade däremot kunnat höja validiteten om vi genomfört en eller flera tester med andra elever för att se vilka slags följdfrågor som kunde ha betydelse för resultatet. Vi tror inte att validiteten hade ökat om vi träffat fler elever då de allra flesta gav samma svar, men hade olika tankar bakom svaren.

Vi är även medvetna om att de elever som valde att inte medverka i studien och i och med det blev ersatta kan ha påverkat det egentliga resultatet men eftersom vi inte hade valt eleverna själva och därför inte hade någon förförståelse om vilka de var så anser vi att validiteten inte påverkats. Resultatet kan inte svara för något annat än våra informanters resonemang.

Risken med vårt val att ha med tabeller samt poängsättning kan vara att läsaren stirrar sig blind på dessa siffror som kvantitativt material. Det ska dock påpekas att

dessa siffror inte har någon hög reliabilitet då de enbart gäller för de informanter vi använt oss av. Tabellen är snarare till för att ge en tydligare redogörelse för informanternas svar.

3.6 Etiska aspekter

Vi har i vår studie tagit hänsyn till de fyra etiska forskningsprinciperna (Vetenskapsrådet, 2008).

Både lärare och elever fick i god tid innan undersökningen information om vad de hade för uppgift och vad vi förväntade oss av dem (Se bilaga 1). Vi informerade dem om att elevernas deltagande var helt frivilligt. Därmed tog vi hänsyn till den första principen, informationskravet.

Eftersom eleverna var 15 år fyllda behövdes inget samtycke från deras föräldrar, istället fick vi samtycke av lärarna och eleverna själva. Eleverna informerades även om att de när som helst fick avbryta sin medverkan utan någon konsekvens. Med detta tog vi hänsyn till den andra principen, samtyckeskravet.

Genom att undersökningen var helt anonym, samt att vi valt att inte fråga efter elevernas namn eller andra uppgifter tog vi hänsyn till konfidentialitetskravet, inga namn har heller skrivits ner eller sparats efter samtalen.

Eleverna fick information om att vårt material endast kommer att användas för denna studie och inte vidarebefordras för någon annan användning. Genom denna information tog vi hänsyn till den fjärde och sista principen för etisk forskning, nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet, 2008)

4 Resultat

Det etiska dilemma som är underlag för denna studie är en livbåtsövning som går ut på att rangordna människor utifrån egna tankar och värderingar. Eleverna fick gruppvis ta del av bakgrundsinformation om "överlevarna" i vattnet. Sedan ombads de utifrån informationen välja i vilken ordning de skulle rädda dem. Övningen inleddes med enskilt reflekterande för att sedan övergå i en gruppdiskussion, genom de enskilda reflektionerna kunde vi till stor del undvika att svaren färgades av varandra.

"Oavsett vilka likheter och skillnader vi tror oss finna mellan könen, i ett socialt och kulturellt sammanhang, så är de ingenting annat än resultatet av våra egna skapade förväntningar och föreställningar." (Svaleryd, 2002, s 40)

4.1 Skillnader och likheter i elevernas resonemang kring det etiska dilemma

Här följer en presentation av gruppdiskussionerna uppdelat i tjej- och killgrupper.

4.1.1 Tjejgrupp 1 och 2

De flesta tjejerna tyckte att denna uppgift var enkel från början. De första tankarna och kommentarerna efter genomgången var att de helt enkelt skulle få leva sig in i situationen och utgå från att det var på riktigt. Deras inlevelseförmåga uppbringade en hel del känslor när de diskuterade nazisten, pedofilen och till viss del också mördaren.

Tjejerna valde att rädda pojken först eftersom han var yngst och förmodligen inte skulle kunna simma. De påpekade också att han inte begått något brott och därför skulle räddas innan de andra. "Ja, han är ju yngst och kanske inte kan simma och så.

Han har inte gjort nåt ont som de flesta andra gjort. Man tar hellre ett barn än en hund" (tjej 3). Efter pojken kom den gravida kvinnan, den handikappade mannen och den äldre damen, alla med motiveringen att de snabbt behövde hjälp eftersom de hade olika hinder i elevernas ögon. Tjejerna tänkte att det borde vara jobbigt med en tung mage när man är gravid. En av tjejerna bröt mönstret med svaret att hon kunde använda magen som en livboj och därför klarade sig lite längre än exempelvis den handikappade mannen. Den äldre damen och handikappade mannen blev båda två rankade tidigt eftersom de behövde hjälp och kanske inte kunde simma själv. "Den äldre damen, för att hon är gammal och kanske inte orkar simma lika länge som alla andra" (tjej 4), "hon kanske är stel i kroppen och så" (tjej 5), "hon kanske är rädd för vatten också, min farmor är jätterädd för vatten" (tjej 4). Tjejerna hade en viss föreställning om hur man är när man blir gammal, en av tjejerna valde att göra en jämförelse med någon i sin egen närhet.

Om advokattjejen, drogtjejen, den homosexuelle mannen och den utländske mannen hade tjejerna inte så mycket att säga men de tyckte att det är viktigt att satsa på karriären och därför fick den målmedvetna advokattjejen tidig räddning av dem. De tyckte också att den utländske mannen och den homosexuelle mannen var starka och kunde klara sig länge i vattnet.

De flesta tjejer valde hundvalpen mot slutet men motiverade besluten med empati och inlevelse "Någon äger ju valpen och den är så liten. Jag hatar djurplågeri, skulle ta hand om den och stoppa den innanför tröjan. Det är ju någon som äger den" (tjej 4), "hunden kan inte simma bra för han är liten" (tjej 2), "hundar är nästan gjorda för att simma så den skulle nog klara sig såhär länge och de har päls så de fryser inte lika mycket" (tjej 5).

De tre sista platserna i tjejgrupperna gick till nazisten, pedofilen och mördaren. Gällande dessa tre dök många känslor upp i grupperna. En del tjejer tyckte inte ens att pedofilen borde få en plats på båten på grund av de saker han gjort, "han kanske har satt äckliga tankar i någon. Han kan ha tafsats på en tjej på 10 år. Hon kommer aldrig kanske kunna leva sitt liv. Aldrig kunna få en karriär, barn eller uppleva sex för att hon inte vågar. Jag skulle lämna honom fem timmar till i vattnet" (Tjej 4). Gällande nazisten dök också mycket känslor upp i tjejernas motiveringar, "Nazism och rasism är det värsta som finns" (Tjej 4), "Jag tror inte de kan omvändas" (Tjej 7), Tjejerna var också överens om att en mördare kunde förändras och bli en bättre människa efter ett långt fängelsestraff men de tyckte inte att en nazist eller pedofil kunde förändras. Tjejerna tyckte att det är oacceptabelt att hata någon för sitt ursprung eller hudfärg, till och med mer oacceptabelt än att mörda en annan människa. Gällande mördaren ansåg tjejerna att hennes brott inte skulle ses lika allvarligt om det handlade om exempelvis en pedofil som mördats.

Tjejerna diskuterade även att alla människor är lika mycket värda, "man är fortfarande människa" (tjej 3) försökte en tjej säga när de övriga i gruppen diskuterade att pedofilen borde lämnas i vattnet, men ingen av tjejerna höll med om detta. När de fick frågan om hur hunden kan komma före människorna svarade de flesta tjejer att den inte har gjort någonting och visade med den åsikten att de jämställde hundvalpen med människorna.

I båda tjejgrupperna fördes diskussionerna med djup inlevelse, tjejerna jämförde sina egna erfarenheter och upplevelser med hur de skulle reagera om de själva satt i båten.

4.1.2 Killgrupp 1 och 2

"Spelar det egentligen någon roll vem man räddar först? Om det var på riktigt skulle man inte veta vilka de var?" Dessa ord kommer från kille 3 som tyckte att vår uppgift

om att rangordna människor var mycket svår. Han menade att man i verkliga livet inte kan se på människor vad de har för åsikt, läggning eller bakgrund och därför var denna uppgift irrelevant. För båda killgrupperna krävdes det mer än en genomgång, de ansåg att det skulle vara för svårt att rangordna människoliv.

Killarna valde att använda en del strategi när det gällde deras val, de valde de lättaste först för att sedan ta de svårare. En kille sa: "Han var lätt, han skulle gå lätt att rädda" (Kille 6) när han motiverade varför hundvalpen kom i början av alla och de flesta killar höll med om den motivationen. På samma sätt motiverade de att den lilla pojken skulle räddas i början.

Den gravida kvinnan, äldre damen och den handikappade mannen kom alla tre i början av de flesta i killgrupperna. Gällande den gravida kvinnan kom motiveringen att hon var två personer i en och därför skulle hon räddas tidigt. En del killar tänkte att det kanske var jobbigt att stanna länge i vattnet och en kille tyckte att hon kunde hjälpa till att rädda andra och därför skulle hon räddas bland de första. Den äldre damen och den handikappade mannen fick samma motivering för tidigt räddning, de kanske inte kunde simma, hade svårt att röra sig och behövde snabb hjälp för att kunna överleva: "Ja det beror på, han kanske inte kan röra sig och har minst chans att överleva" kille 3).

Advokattjejen, drogtjejen, den homosexuelle mannen samt den utländske mannen fick inte så stor plats i diskussionerna i någon av killgrupperna. De sa inte mycket om dem utom att de var starka nog att klara sig en stund i vattnet men samtidigt förtjänade de att komma innan de kriminella. Drogtejen var det delade meningar om, en kille tyckte att hon skulle räddas sist eftersom hon inte ville leva och förstörde sig själv med drogerna medan en kille valde henne först eftersom hon förmodligen var "sjuk i huvudet". Gällande den homosexuelle mannen tyckte en kille att det var onödigt att skriva ut hans sexuella läggning, han hade svårt att förstå varför det skulle spela någon roll.

Trots att killarna uttryckte sina åsikter om alla människors lika värde såg de ändå en viss enkelhet att välja vissa överlevare senare än andra. Killarna blev mer känslamma än strategiska när de kom mot slutet av uppgiften, de visade hat och aggressivitet när de pratade om pedofilen och nazisten. En förklaring vi fick till att mördaren blev räddad innan pedofilen och därmed kom högre i rang var: "hon var ändå en av de värsta personerna. Trots att hon varit åtta år i fängelse, hon kanske har förbättrat sig och har mer rätt att leva än de andra" (Kille 8). De diskuterade även att mördaren skulle kunna räddas i början beroende på vem offret var, hade det varit en pedofil skulle brottet inte ha varit lika allvarligt. Nazisten hade killarna inte heller några problem att motivera varför de tyckte att han förtjänade att bli räddad sist eller till och med kvarlämnad i vattnet. En av killarna uttryckte: "Ja, jag hatar nazister. Man är inte värd att leva, ska man leva måste man ta alla människor som de är" (Kille 10). Gällande nazism rådde det ingen tvekan om att killarna såg åsikterna som ett hinder för att få "hög rang" och bli räddad. Killarna var även överens om att man inte kan ta tillbaka nazistiska åsikter, de trodde inte heller att man skulle kunna förändras så lätt, "Ja, men han har väl bestämt sig" (Kille 4), "Han kan inte ändra sig" (Kille 6). Dessa två killar fick medhåll av de andra att man inte bara kan ändra sig när man har haft sådana åsikter. En av killarna tyckte att deras åsikter och handlingar förstörde för dem samt att de får ta konsekvensen av sitt handlande och han fick medhåll av de andra i gruppen. Inte heller ansåg killarna att en pedofil kunde sona sina brott varken genom fängelsestraff eller på annat sätt medan mördaren sonat sitt brott genom ett fängelsestraff.

Kille nummer 9 rörde till ordningen en del för de andra eleverna. Han var den enda som bröt ut och resonerade helt annorlunda än de andra, bland annat ville han rädda

nazisten, mördaren och den självmordsbenägna tjejen på de tre första platserna. Han motiverade sina val med att rädda de "sjuka" och "problematiska" människorna först antingen för att "sparka ihjäl" dem eller för att de behövde hjälp. Han valde att rädda de som han ansåg "hade det bra" sist eftersom de haft ett bra liv redan. När det gällde den homosexuelle mannen blev han en anings irriterad och undrade vad hans läggning hade med rangordningen att göra, han tyckte inte det skulle ha någon betydelse. Mot slutet av uppgiften erkände kille 9 att han egentligen bara skrivit svar utan någon större eftertanke.

4.1.3 Sammanfattning

Den största skillnaden vi fann i killarnas och tjejernas resonemang var att tjejernas svar var mer formade av empati medan killarna valde mer strategiskt. "Rangordningen" var i genomsnittstabellen väldigt lika men hur de motiverade sina val skilde dem åt på vissa punkter. Killarna resonerade ofta att den som var lättast skulle räddas först. Därför kom exempelvis hundvalpen och lilla pojken tidigt på deras listor medan tjejerna hade resonemanget att hundvalpen var söt och pojken var yngst och därför kanske inte kunde simma.

När det gällde de sista platserna på båten resonerade både tjejerna och killarna lika, båda grupperna uttryckte avsky och starka åsikter om pedofilen och nazisten, både tjejgrupper och killgrupper tyckte att de förtjänade att räddas sist, flera av eleverna svarade: "Jag skulle inte rädda pedofilen!". Både killar och tjejer ansåg att mördaren kom före pedofilen och nazisten eftersom de inte visste varför eller vem som mördats. Exempelvis tyckte alla elever att det skulle vara skillnad om mördaren dödat en pedofil och om så var fallet skulle de välja att rädda mördaren tidigare på sina listor.

Alla elever var även överens om att alla människor ska vara lika mycket värda, oberoende på bakgrund, trots detta valde många av dem hundvalpen innan pedofilen, mördaren och nazisten, eleverna försvarade detta med att hundvalpen inte gjort något ont samt att den var oskuldsfull samt att man aldrig kan sona ett pedofilibrott då man orsakat ett barn skada resten av livet.

Avslutningsvis upptäckte vi att tjejernas och killarnas rangordning var mycket lika men att de ha olika sätt att motivera och resonera sig dit, killarna var ofta mer strategiska i sina val medan tjejerna var mer empatiska.

4.2 Genusperspektivets påverkan på elevernas resonemang

Ser man enbart till den tabell (tabell 1) som gjordes för att räkna ut elevernas sammanförda svarsalternativ kring det etiska dilemmat syns inga tydliga skillnader. För att få en närmare inblick i om deras svar på något sätt kan kopplas ihop till den samhällseliga genusuppfattningen måste vi gå till den diskussion som fördes kring det dilemma som eleverna fick att jobba med. De tio tjejer som vi samtalande med uttryckte att det var en jobbig situation men de kunde med enkelhet leva sig in i och känna empati för de utsatta i dilemmat. Killarna uttryckte däremot inga känslomässiga åsikter angående uppgiften utan började direkt svara på frågan i dilemmat. Andra skillnader fanns i tjejerna och killarnas beskrivning av det etiska dilemmat. Tjejerna använde sig av många adjektiv och beskriver med egna ord hur personerna känner sig i vattnet till exempel "rädd", "panik", "kallt" och "jätteliten". Killarna använde sig däremot av mer sakliga argument som att pojken och den handikappade inte kunde simma samt vilka som på olika strategiska sätt kunde vara till hjälp för samhället och de andra överlevarna. Tjejerna lät även sina personliga åsikter komma fram då de beskrev det uppmålade scenariot med att det var synd om dem, att det inte var rättvist samt att pedofilen och nazisten inte hade rätt att leva i och med att de hade förstört livet för andra. Killarna var mycket mer strategiska i sina svar och menade att

alla människor var lika mycket värda samt att om detta hade varit verklighet hade man ju inte vetat vem man skulle rädda först. Detta resulterade i att några av killarna enbart skrev ner svaren baserat på vilka som hade bäst simförmåga.

Den största likheten i tjejernas och killarnas resonemang visade sig först i slutet då vi diskuterade pedofilen, nazisten och mördaren. Här var både tjejer och killar överens om att dessa personer var mindre värda än de övriga och att de skulle räddas sist eller inte räddas alls. Både tjejer och killar uttryckte starka negativa känslor inför dessa människor där båda könen använde ord som "äcklig", "hata" och "värsta".

4.2.1 Sammanfattning

Liksom de stereotypa genusrollerna som finns så visade sig tjejerna mer empatiska, omhändertagande och mjuka medan killarna var mer strategiska utan att ta hänsyn till den känslomässiga biten. Den enda delen av dilemmat där tjejer och killar tycktes vara av samma åsikt var i slutet då pedofilen, nazisten och mördaren skulle räddas. Där visade sig både tjejerna och killarna uttrycka sina negativa känslor inför dessa människor. Här var både tjejer och killar överens om att dessa personer inte var värda att räddas utan att de skulle straffas för sina brott eller åsikter och således lämnas kvar i vattnet.

4.3 Genomsnittstabell

De två tabeller som gjordes i och med gruppsamtalen har här sammanställts till en tabell som visar tjejernas och killarnas genomsnittliga placering av överlevarna i det etiska dilemmat. De överlevare som placerades på första plats fick 12 poäng för varje placerad etta. Varje tvåa får 11 poäng och så vidare. Exempelvis om tre av killarna valde att rädda pojken först och tre av tjejerna valde att rädda pojken först så har pojken fått 3x12 poäng i killarnas tabell och 3x12 poäng i tjejernas tabell. Varje grupp har alltså 780 poäng totalt att dela ut och varje person har 78 poäng. Den högsta poängen som en överlevare kunde få var 120 poäng och det minsta var 10.

Placering	Tjejer	Killar
1	Pojken 115 p	Pojken 104 p
2	Gravid 101 p	Handikappad 94 p
3	Handikappad 101 p	Gravid 89 p
4	Äldre dam 82 p	Äldre dam 85 p
5	Advokattjej 79 p	Advokattjej 74 p
6	Drogtjej 63 p	Hundvalp 63 p
7	Utländsk man 56 p	Utländsk man 59 p
8	Homosexuell 56 p	Drogtjej 57 p
9	Hundvalp 43 p	Homosexuell 53 p
10	Nazist 32 p	Nazist 49 p
11	Mörderska 30 p	Mörderska 35 p
12	Pedofil 22 p	Pedofil 18 p

Tabell 1: Genomsnittstabell

5 Diskussion

I denna del kommer våra egna tankar och reflektioner presenteras i relation till tidigare forskning och vår studie.

5.1 Analys och diskussion

Odelfors (1998) och Josefson (2005) menar att genus är socialt skapat och hör inte ihop med den biologiska könsskillnaden. De stereotypa genusrollerna i dagens samhälle skildrar män som starka, tuffa och känslolokalla medan kvinnor ses som mjuka, vackra, omhändertagande och tillgängliga. Detta är något som återkommer i de flesta länder och kulturer. I båda tjejgrupperna ansåg de flesta att denna uppgift var enkel från början men blev svår i och med att de skulle förklara valen. De satt länge och funderade på vilka de skulle rätta och när det sedan var dags att presentera resultaten var det många som ångrade sig och menade att de helst skulle vilja rätta alla på en gång. Killarna var i stället mer strategiska i sina resonemang. De flesta av killarna gick enbart på simförmåga eller vikt och diskuterade inte överlevandets utseende. Eriksson (1993) refererar till Tannen (1992) och Goffman (1967) som menar att människan bär på ett "ansikte". Detta ansikte är knutet till vårt kön, vårt genus, vår personlighet och klädstil med mera. Ansiktet berättar för andra personer vem du är, vilken land du kommer ifrån samt vilken musik du gillar. Vi kan välja vilken sida vi visar andra och ofta visar männen upp ett hårdare ansikte. Män utmanar oftare varandras ansikte och testar varandras hierarkiska ordning medan kvinnor oftare sluter upp med varandra och får kontakt. I båda killgrupperna fanns en tydlig hierarkisk ordning som testades genom exempelvis attityd, nedvärderande kommentarer och fnitter. Det var även tydligt att de flesta killar höll sig inom ramen för de stereotypa genusrollerna som Josefson (2005) behandlar. Även tjejerna höll sig inom dessa ramar även fast fler av tjejerna hade ett mer gränsöverskridande beteende exempelvis tuffare attityd samt, även här, utmanande av den hierarkiska ordningen på liknande sätt som i killgrupperna. Tjejerna hade däremot lättare att backa upp varandra och bygga på varandras meningar.

En stor del av skolans ansvar är att förankra värdegrunden och dess innebörd hos eleverna i deras vardagliga liv. Värdegrunden bottenar i etiska värderingar som ligger till grund för hur vårt samhälle är uppbyggt och trycker särskilt på vikten av alla människors lika värde (Zackari & Modigh, 2000). Torstensson-Ed (2003) menar att det råder delade meningar om värdegrundens vara eller icke vara i skolans värld. Hon menar att värdegrunden till en alltför stor del grundar sig på de kristna värderingar som de flesta skolor numera inte tillägnat sig. Vidare menar hon att barn och ungdomar dagligen utformar egna etiska dilemman på olika nivåer och har på så sätt ofta lätt att tänka filosofiskt. Därmed menar hon att värdegrunden måste omformas för att passa in i dagens sekulariserade samhälle. I alla grupper var eleverna överens om vilka av överlevandena som skulle räddas sist. Nazisten, mördaren samt pedofilen var de tre som hamnade sist i båda tabellerna och skulle alltså räddas efter det att hundvalpen räddats. Det var även tal om att dessa personer inte skulle räddas alls på grund av deras åsikter, brott eller läggning. I skolan idag råder yttrandefrihet. Trots detta är det pedagogens ansvar att förhindra alla typer av kränkande behandling i skolan. Detta kallar Franck (2003) för samtalets etik och beskriver detta fenomen som att alla har rätt att uttrycka sig utan risk för att bli kränkt eller nedvärderad. Lindgren (2001) menar att detta är även något som ligger djupt förankrat i värdegrunden som starkt trycker på alla människors lika värde. Vidare menar han att värdegrundens betydelse blir allt större i dagens demokratiska skola. Trots detta

används den alltmer sällan i den vardagliga undervisningen (Lindgren, 2001). Eleverna var av den åsikten att alla människor var lika mycket värda men samtidigt påpekade de att människors handlingar kan få dem att "minska i värde". Collste (2002) menar att detta handlar om den unika egenskap människor har att leva sig in i andras situation. Vår förmåga att känna empati och medkänsla med andra människor använder vi oss av i etiska dilemman. Trots detta hade eleverna inga empatiska känslor för pedofilen, mördaren och nazisten utan ansåg enbart att dessa var till besvär för vårt samhälle. Här menar författaren att vårt moraliska handlande kan komma att avtrubbas till följd av trauma, stress eller i psykiskt påfrestande situationer samt att människan har svårare att känna empati för någon som man inte själv kan identifiera sig med (Collste, 2002).

5.1.1 Skillnader och likheter i elevernas resonemang ur ett könsperspektiv

I enighet med Denscombe (2000) hade vi förutfattade meningar och förväntningar när vi gick till högstadieskolan för att träffa eleverna. Bland annat trodde vi att tjejerna var de som skulle vilja rädda hundvalpen först men resultatet visade att killarna var de som gjorde detta. Poängen visade att tjejerna räddade hundvalpen precis i slutet, innan nazisten, mördaren och pedofilen medan killarna räddar valpen mycket tidigare än så. Det som skiljde dem åt var själv resonemanget kring räddningen av hundvalpen. Tjejerna tyckte att hundvalpen skulle jämföras med människorna, och att den var söt, oskuldfull och gullig. Killarna resonerade att den skulle gå snabbt att lyfta upp för att sedan snabbt rädda nästa "överlevare".

Josefson (2005) anser att man inte kan förklara skillnaderna mellan killar och tjejers beteende på annat sätt än att detta skulle vara socialt skapade och att de lever upp till vad samhället förväntar sig av dem. Tjejer förväntas vara mjukare och mer empatiska än killar och detta återspeglar sig till viss del i vår studie. Hon menar också att vår bakgrund, våra vänner, familj och andra i vår närhet påverkar oss och vårt tankesätt. Vår kulturella bakgrund har också stor betydelse för hur vi resonerar, i många kulturer är det vanligt att tjejerna ska vara blyga och tillbakadragna medan i andra kulturer ska tjejer jämföras med killarna. I dagens samhälle blir ungdomarna utsatta för påtryckningar om manligt och kvinnligt genom media. Ungdomarna får ta del av modeindustrins tryck på hur man bör klä sig och bete sig beroende på vilket kön man har och detta är inget som kommer att försvinna de närmsta åren (Josefson, 2005).

Vi upptäckte ganska snart när vi mötte grupperna att de såg "katastrofen" ur olika vinklar. Killarna ifrågasatte vår uppgift och ansåg att man inte skulle ha någon information om detta väl hade hänt och vi fick flera gånger förklara för dem att de ska försöka leva sig in i situationen. När de väl förstått detta räddade de "överlevarna" strategiskt, de tog de lättaste först. Tjejerna tänkte empatiskt då de först ville rädda den lilla pojken eftersom han kanske inte kunde simma, medan killarna valde honom för att han var lätt att rädda.

Den egenskap som ger oss människor möjlighet att känna med andra, leva oss in i andras situation och känna empati kopplas in hos både killar och tjejer när de diskuterar mördaren, pedofilen och nazisten. De verkar dock använda denna empatiska förmåga selektivt. Ingen uttrycker någon empati för nazistens situation eller hur pedofilen kanske känner i vattnet de sa bland annat: "Jag skulle inte rädda pedofilen!". Eleverna tänkte då på offren istället för de personer som var uppräknade i uppgiften. Bland annat diskuterade en tjej huruvida barnet som pedofilen hade antastat skulle kunna leva vidare. Hon funderade på om detta barn någonsin skulle kunna leva vidare efter att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp, hon levde sig in i

barnets framtid, och tänkte på framtida förhållanden, arbeten och livserfarenheter. Enligt Collste (2002) använder vi oss av medkänsla och vår empati när vi lever oss in i andras situation, han menar att vi fort kopplar in denna förmåga när vi hamnar i ett etiskt dilemma. Han diskuterar även huruvida den gyllene regeln, "behandla andra såsom du vill bli behandlad själv" kan vara grunden till hur våra elever selektivt väljer vem de vill sympatisera med, exempelvis barnet eller pedofilen.

Informanterna valde att rädda den handikappade mannen och den äldre damen i början eftersom att de skulle ha haft svårast att klara sig länge. Collste (2002) frågar sig själv om etiken är relativ. Naturligtvis skiljer sig det etiska tänkande från kultur till kultur. Normen i ett land eller en kultur är inte automatiskt norm överallt. Människors värderingar skiljer sig enormt både kulturellt och individuellt. I vår undersökning kan man fråga sig om elevernas resonemang påverkades av deras bakgrund. Eftersom grupperna var mångkulturella och alla kom från olika bakgrunder hade vi förväntat oss en del andra åsikter.

På samma sätt som våra olika kulturer kan göra skillnad på vårt etiska tänkande har även vår bakgrund och våra tidigare upplevelser stort inflytande på hur vi resonerar och hur vi betar oss. Våra föräldrar och människor omkring oss under vår uppväxt delar med sig av sina egna värderingar och som barn influeras man enormt av detta (Gren, 2007). En av killarna berättade under intervjuens gång att han skulle rädda den homosexuelle mannen och nazisten i slutet med motiveringen att "deras åsikter och handlande förstör för dem". Åsikter som dessa är djupt förankrade och kommer enligt Gren (2007) ofta från barndomen, men det kan också uppkomma genom vänner och på andra sätt.

Vem är det som bestämmer vad som är rätt och vad som är fel? Collste (2002) reflekterar kring etik i olika länder, det som är moraliskt rätt i Sverige är inte moraliskt rätt i alla länder. Är vårt sätt rätt sätt eller kan någon annans sätt också vara rätt, eftersom det är rätt för dem? Collste (2002) menar att vi alla gör vad vi tror är bäst men har olika sätt att närma sig detta. Dock har vi pedagoger och samhällsmedborgare en moralisk skyldighet att handla om någon känner sig eller blir kränkt av en annan person. I Lpo 94 och i värdegrunden har det lagts stor vikt på att värna om människolivets okränkbarhet, individens frihet samt alla människor lika värde. När våra elever utförde uppgiften tyckte en del att det skulle bli svårt att välja eftersom alla människor är lika mycket värda. De kunde dock snabbt konstatera att pedofilen och nazisten inte egentligen hade samma värde som exempelvis den lilla pojken. Vi har enligt Franck (2003), Skolverket (2008) och Zackari & Modigh (2000) en moralisk skyldighet att värna om varandra. Vi har också rätt att uttrycka våra åsikter enligt yttrandefriheten men med den rättigheten kommer skyldigheten att inte kränka någon annan med vår åsikt, detta hämtades från värdegrunden och går hand i hand med uppdraget som skolan ska förmedla till sina elever. Detta samhällsuppdrag innebär alla människors lika värde och ska genomsyra elevernas vardagliga handlingar. Vi informerade eleverna i undersökningen att det inte fanns något rätt eller fel, de fick tycka och tänka hur de ville. Utan att vi behövde nämna läroplanens ord verkade eleverna själva förstå att det är en kränkning att tala nedlåtande om homosexualitet medan det är tillåtet att tala illa om nazistens åsikter och handlingar.

Collste (2002) refererar till W D Ross (1939) och menar att moraliska handlingar är situationsbundna, han anser att man ska välja det som känns rätt just för den stunden man hamnar i dilemman. Vår uppgift var väldigt situationsbunden och resultatet varierar säkerligen beroende på när på dygnet uppgiften utfördes, vilket humör eleverna var på och händelser tidigare på dagen. Skulle en elev exempelvis ha stött på rasistiska kommentarer precis innan uppgiften är sannolikheten stor att

nazisten skulle bli vald sist. Gren (2007) påpekar att alla människor har moral eftersom vi alla handlar men att inte alla reflekterar över sitt handlade och därför saknar den etiska grunden. Kille 9 erkände mot slutet av uppgiften att han "bara skrivit" och inte tänkt så mycket på varför han resonerat som han gjorde och under vår uppgift följde han då det senare Gren (2007) nämnde. Han orkade eller ville inte ta uppgiften på allvar och inte heller reflektera över dilemmat. Detta kan bero på många saker, exempelvis hans sinnesstämning under dagen eller att känner sig tvingad att upprätthålla en tuff fasad inför de andra eleverna.

5.1.2 Skillnader och likheter i elevernas resonemang ur ett genusperspektiv

I alla tider har kvinnan haft en roll underlägsen mannens. För bara 100 år sedan fick inte ens tjejer gå i den allmänna folkskolan och än mindre jobba och tjäna pengar. Denna klyfta har vi under de senaste åren försökt att överbygga och flertalet feministiska föreningar och organisationer har startats för att stärka kvinnans roll i samhället (Tallberg Broman, 2002). Trots detta matas vi dagligen av medias konstruerade genusperspektiv där männen förväntas vara tuffa, starka och virila medan kvinnorna vara vackra, mjuka och ofta visar mer hud än männen. Med detta skeva genusperspektiv har även olika yrken kommit att klassas som mans- och kvinnoyrken. Till mansyrken hör ofta tunga arbeten samt arbete som har med teknik och mekanik att göra tillskillnad från de mer omvårdande jobben som ofta räknas som kvinnoyrken. Detta går hand i hand med samhällets generella uppfattning om att kvinnor är mer omhändertagande än männen (Josefson, 2005). Detta menar Odelfors (1998) är en del av den form som våra barn stöps in i när de föds. Han menar att skillnaderna mellan hur tjejer och killar betar sig enbart är socialt skapade.

I värdegrunden anser man att alla människor oavsett kön, etnicitet och sexuell läggning är lika mycket värda samt att dessa värderingar ska finnas med som ett vardagligt element i den svenska skolan (Zackari & Modigh, 2000). Det är den generella uppfattningen att kvinnor är mer omhändertagande. Detta märktes i vår undersökning då det flesta tjejer hade svårt att välja mellan de karaktärer som värdjade till deras empatiska sida, till exempel hunden, den gravida kvinnan och den lilla pojken. Killarna svarade snabbare och räddade visserligen hunden tidigare än tjejerna men med förklaringen att den var lättare till skillnad från tjejerna som ömmade för den på grund av att den var liten, söt och oskuldsfull. Båda parter tog hänsyn till karaktärernas simkunnighet men tjejerna var mer inne på varje människas lika värde och därför kom hunden på en senare placering. Killarna menade i stället att man omöjligt kunde veta så mycket om karaktärerna i fall detta varit på riktigt. På så sätt levde både killarna och tjejerna sig in i dilemmat fast på två olika sätt. Tjejerna kände empati för dem och tyckte att det var jobbigt att rangordna medan killarna mer ansåg att dilemmat inte var verklighetstroget.

Kille 9 och kille 3 var väldigt tidiga med att testa sina kamrater. Detta visade de genom att ställa motfrågor och argument till de andras svar men också att säga en del kontroversiella saker för att de hur de andra skulle reagera. I killgrupp 1 var det ingen som direkt hakade på, eller underordnade sig kille 3 hierarkitest. I killgrupp 2 togs denna uppgift på större allvar av deltagarna och de hierarkiska tester som kille 9 gjorde resulterade enbart i att han blev ignorerad.

Vidare menar Ericsson (1993) refererar till Tannen (1992) att tjejerna, till skillnad från killarna, har lättare att knyta kontakter till varandra. I en stor grupp där tjejer och killar är blandade och där man inte känner varandra går tjejerna ofta ihop och bildar en egen grupp. Detta anser vi inte stämmer in på de tjejgrupperna som vi haft med i vår undersökning. Både tjejgrupp 1 och 2 var mer hierarkiska och de, liksom

killarna, utmanade varandra med olika tester. Dock var dessa tester inte lika utbrytande som killarnas men de var ändå inte rädda för att säga sin åsikt och det var ingen som höll någon om ryggen. Visserligen så känner dessa elever redan varandra sedan innan och detta kan naturligtvis ha stor betydelse för hur de interagerar med varandra. Odelfors (1998) menar i enighet med Josefson (2005) att genus är en socialt skapad konstruktion, en slags tumregel för hur man ska uppfostra killar respektive tjejer. De menar alltså att föds genusneutral och sedan ändrar sitt beteende åt det mer kvinnliga eller åt det mer manliga hållet beroende på hur du blir bemött av föräldrar, vänner, lärare och samhälle. Vidare anser Josefson (2005) att genusets betydelse för den samhälleliga interaktionen har blivit allt viktigare under de senaste åren. En mängd forskare har börjat intressera sig för ämnet och dess betydelse för barn och ungdomar. Detta har resulterat i böcker och föreläsningar som vänder sig till föräldrarna och som ska resultera i en djupare förståelse för vikten av att vara genusneutral. Till följd av detta är samhället idag mer öppet för överskridanden av genusgränserna. Detta anser vi kan ha stor betydelse till varför dagens tjejer är mer tuffa och vågar ta för sig mer.

Vi kan omöjligt säga ifall resultatet på denna undersökning skulle se ut på något annat sätt ifall den gjorts för hundra år sedan men ser man till hur samhället såg ut på den tiden så var det inte alls lika accepterat att överskrida de konstruerade genusgränserna. De genusroller som fanns under den tiden var även mycket mer segregerade och principfasta. Tallberg Broman (2002) menar att tjejer, för hundra år sedan inte ens fick gå i den allmänna folkskolan. Deras dagtidssysselsättning gick i stället ut på att lära sig bli goda husmödrar. Vi anser därför att denna undersökning troligen inte ens skulle ha några kvinnliga deltagare om den var gjord för hundra år sedan. Det är alltså mycket som har hänt i vårt samhälle under årens lopp. Vem vet vad forskningen ännu har att utröna. Det vi däremot vet idag är att tjejer och killar, kvinnor och män är lika mycket värda, lika viktiga och har lika mycket att säga till om.

5.1.3 Yttre påverkan av vårt resultat

För att genomföra denna studie valde vi att göra en kvalitativ studie i enlighet med Denscombe (2000) som menar att en studie med få informanter kan göras detaljerad, vi ville ha en detaljrik undersökning för att kunna följa elevernas reflektioner. Eftersom vi endast använde oss av 20 informanter som underlag för vår studie räknas den som småskalig och vi har därför valt att gå in djupare på analyserna av elevernas reflektioner.

En kvalitativ studie genomförs inte för att hitta någon "sanning" eller generalisera resultatet utan visar endast hur en del elever resonerar kring något de får ta del av. Det antal informanter vi använt oss av gör det inte möjligt för oss att generalisera resultatet utan vi har fått tagit del av några elevers reflektioner kring vårt dilemma. I vår undersökning valde vi att sitta tillsammans med eleverna i grupper, vi valde små grupper eftersom det enligt Denscombe (2000) då är lättare att bemöta varandra samt att kunna få fylligare svar.

Gren (2007) skriver att eleverna bör få träffa goda förebilder och att förebilderna lever som de lär. Exempelvis är pedagogernas uppträdande mycket viktigt ur en moralisk synvinkel. Hon anser att eleverna ska lära sig att handla rätt innan de kan reflektera över sina handlingar. Har man som pedagog värderingar som inte är accepterade i vårt samhälle eller i skolan kan det vara svårt att dölja dessa för eleverna, exempelvis sexistiska, homofobiska och rasistiska åsikter (Gren, 2007). Under våra möten med eleverna var vi noga med att inte låta våra personliga åsikter influera eleverna och vi valde därför att inte berätta för dem hur vi tyckte. Vi gav dem

fullständig frihet att reflektera över uppgiften, de fick även skriva ner sina tankar innan vi diskuterade dem i gruppen för att de inte skulle påverka varandra. Efter utförd undersökning kände vi oss nöjda att vi använt oss av gruppdiskussioner i små grupper eftersom det gav oss möjlighet att få reda på hur eleverna menade med sina uttalanden. Vi valde att genomföra undersökningen i könshomogena grupper eftersom vi ville kunna jämföra killarnas resultat med tjejernas och se om vi kunde finna några likheter och skillnader i reflektionerna. Urvalet gjordes även av en viss bekvämlighet för oss eftersom vi valde 15-åringar som inte behöver få godkänt av föräldrarna att delta, men även för att vi anser att de bör ha en medvetenhet om sitt etiska tänkande.

Det finns naturligtvis en del faktorer som kan påverka resultatet. Eftersom vi ville att våra informanter skulle känna sig trygga och få lugn och ro under övningen, valde vi att genomföra den i ett avlägset grupprum. Vi kunde där stänga dörren och dra för gardinerna så att våra grupper skulle slippa känna press från nyfikna icke-deltagande elever. I grupprummet satt vi bekvämt och nära varandra och fick på så sätt lättare att diskutera och vi kände oss som "två i gänget", eleverna vågade öppna sig och vara ärliga med sina åsikter vilket var viktigt för ett bra resultat.

Vi träffade två grupper innan lunch och två grupper efter lunch. Den sista gruppen blev ganska sent på dagen och killarna i den gruppen var ganska trötta men glada att få genomföra vår uppgift istället för att idrotta som de andra eleverna. Alla grupper hade en positiv inställning till uppgiften och vi tror inte att de påverkades negativt av de olika tidpunkterna på dagen. De allra flesta av eleverna var glada och nöjda att få medverka istället för att delta på andra lektioner.

De flesta elever kände sig trygga att öppna sig i den grupp de tillhörde, dock märkte vi av att det viskades lite om en av tjejerna i grupp 1 eftersom hon pratade väldigt mycket. Vi blev flera gånger tvungna att ge de andra tjejerna ordet för att hinna med allas reflektioner. I den sista killgruppen var det en kille (kille 9) som utmärkte sig mer än de andra, han gungade på stolen och försökte hela tiden visa sig "tuff". Han försökte dock inte på något sätt nedvärdera eller anmärka på de andra killarna men han försöka hålla en tuff fasad och tog inte uppgiften på fullt allvar, han erkände även i slutet att han egentligen bara skrivit utan någon större eftertanke. De andra killarna i gruppen verkade inte mycket påverkad av honom och tog uppgiften på fullaste allvar. Vi tror inte heller att kille 9 hade någon större påverkan på genomsnittsresultatet utan hans påhitt gled ganska obemärkt förbi.

Vår egen insats kan naturligtvis ha påverkat resultatet både positivt och negativt, vi försökte vara konsekventa och gå igenom uppgiften på samma sätt med alla grupper men naturligtvis blev vi mer erfarna efter varje grupp. Vi märkte fort vad vi missat gå igenom med gruppen innan eftersom de frågade och bad om förtydliganden. Exempelvis kan resultatet ha påverkats något i grupp 1 eftersom vi i mitten av diskussionen upptäckte att tjejerna inte riktigt visste vad "Nationalistisk Front" var eller vad det gick ut på. De frågade inte heller om detta utan oförståelsen var något vi upptäckte efterhand. Vi rättade dock till misstaget med att tjejerna fick fundera ytterligare en stund på om de ville ändra ordningen när de förstått att det handlade om nazism så slutresultatet blev opåverkat av vårt misstag.

Avslutningsvis anser vi att resultatet blev som vi förväntat oss. Eleverna kände sig trygga med varandra och oss som vuxna samt att vi höll oss konsekventa i våra genomgångar vilket gav både ett bra samtalsklimat och slutligen ett bra resultat.

5.1.4 Sammanfattning av resultat

I vår småskaliga studie har vi kommit fram till att det finns både skillnader och likheter i tjejer och killars resonemang när det kommer till etiska dilemman. De

största skillnaderna ligger dock i hur eleverna resonerat och inte hur de svarat. Ser vi närmare på genomsnittstabellen ser vi att svaren inte skiljer sig så mycket ifrån varandra. De största likheterna fann vi när respondenterna diskuterade kring människors lika värde då alla grupper var eniga om att nazisten, mördaren och pedofilen inte var lika mycket värda som till exempel pojken, hundvalpen eller den gravida kvinnan. Trots detta var de flesta eniga om att alla människor har lika stort värde. Vid mer ingående diskussioner kring mördaren framgick det att det var av stor vikt i vilket sammanhang hon hade begått sitt brott. Både tjejer och killar var eniga i att om kvinnan skulle räddas tidigare om hon tillexempel mördat en pedofil eller i självförsvar. Brottet i sig handlar alltså mer om *varför* det gjordes och *när* det gjordes än *att* det gjordes samt att vissa brott faktiskt kan vara accepterbara.

När det kommer till genusfrågan visade det sig att tjejerna på flera sätt överskred könsgränserna medan killarnas beteende stämde väl överens med de genusroller som tar sig uttryck i dagens samhälle. Anledningarna till att tjejerna var mer gränsöverskridande än killarna kan variera men troligen är detta en följd av att samhället har blivit mer öppet till tjejernas stärkta position. Det finns alltså mer acceptans för tjejer som vågar ta plats. Detta kan mycket väl vara resultatet av den allt mer heta diskussionerna angående genus, jämställdhet samt feminism.

5.1.5 Pedagogisk relevans

Vi har, under de senaste åren, blivit allt mer uppmärksamma på genus och dess betydelse. Dels hur vi som pedagoger betraktar våra elever, dels hur detta påverkar elevernas personlighet men även bemötande av varandra. Vi anser därför att det är viktigt att fortsätta forska om genus och dess påverkan på dagens barn och ungdomar. Detta för att dels bli mer medvetna om hur vi ska bemöta våra elever och dels hur vi ska förhålla oss till olika genus men även hur vi förhåller oss till värdegrunden som ligger till grund för de värderingar som existerar i dagens samhälle. Vi kan aldrig lära oss för mycket om den vardagliga pedagogiken. För att ändra samhällets syn på kön och genus krävs det förnyad forskning samt att den nya generationen tar detta på allvar och att vi som pedagoger kan få dem att förstå hur viktigt det neutrala genusperspektivet faktiskt är. Vi måste dessutom även förstå och se vad i samhället som påverkar det genusperspektiv som vi existerar i.

Vårt etiska tänkande och moraliska handlande har genom tiderna förändrats. Tjejer är idag mycket modigare och tar mer plats i samhället än vad de tidigare kunnat göra, samhället har sakta men säkert blivit en plats där både tjejer och killar tar plats. I klassrummet är det dock fortfarande så att tjejerna tar mindre plats, de ses ofta som tysta och osynliga medan killarna är pratiga. Som pedagoger ska vi upptäcka detta och försöka jämna ut skillnaderna mellan de två könen, detta är inte alltid lätt och ofta märker pedagogen ett motstånd från eleverna själva. Tjejer vill ofta inte ta mer plats och killarna vill inte ge dem mer plats vilket blir ett moraliskt dilemma för pedagogen. "Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart" (Skolverket, 2008), förutom att eleverna ska få finna sin unikheter ska pedagogerna även förmedla jämställdhet mellan kvinnor och män. I vårt västerländska samhälle är det idag en viktig debatt gällande jämställdhet, det är också av yttersta vikt att ingen blir diskriminerad eller annorlunda behandlad på grund av sitt kön.

"Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om

vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet." (Lpo 94, s 4)

Enligt Lpo 94 har skolan och pedagogerna ansvar för att alla elever får undervisning formad utifrån egna behov och förutsättningar. Undervisningen ska vara likvärdig och formas utifrån elevernas bakgrund och tidigare erfarenheter, inte utifrån vilket kön de tillhör (Skolverket, 2008).

Det är även viktigt för pedagogerna att göra eleverna mer medvetna om sitt etiska tänkande, de ska kunna reflektera över sitt handlande och kunna handla med god tro samt i enlighet med värdegrunden. Genom att ge eleverna etiska dilemman samt diskutera dessa i undervisningen kan pedagogen tillsammans med eleverna skapa en miljö där man visar respekt och hänsyn till varandra eftersom eleverna lär sig tänka innan de agerar. Enligt Lpo 94 ska undervisningen innehålla vårt samhälles grundläggande värderingar och pedagogerna ska hjälpa eleverna att förstå och tolka dessa. Eleverna ska med denna kunskap kunna uttrycka samt visa en medvetenhet över sina egna etiska ställningstaganden. Pedagogerna ska enligt Lpo 94 även sträva för att eleverna ska kunna öka sin medvetenhet kring etiska problem baserade på både kunskap och erfarenheter.

Det etiska dilemman som använts till denna kvalitativa studie kan med fördel användas i klassrummet och i olika åldersgrupper för att belysa genusets betydelse. Eleverna kan på så sätt även få ta del i resultatet och sedan få reflektera, analysera samt diskutera detta. Resultatet i denna studie är inte statistiskt och kan komma att ändras avsevärt beroende på fokusgrupp.

5.1.6 Slutsatser

- Det finns skillnader mellan killarnas och tjejernas resonemang som är i enighet med de stereotypa genusrollerna, tjejerna var mer empatiska i sitt tankesätt medan killarna var mer strategiska. Detta kan härledas till de genusroller som vi enligt litteraturen fostras till.
- Tjejerna var mer gränsöverskridande i sina stereotypa genusroller än killarna, vilket visade sig i att de tog för sig mer.
- Killarna och tjejerna anser att vissa människor inte är värda att räddas, dessa personer visar sig vara lika i båda resonemangen.
- Trots rangordningen var både tjejer och killar noga med att påpeka alla människors lika värde.

5.1.7 Nya forskningsfrågor

Under arbetets gång har nya forskningsfrågor väckts till liv. Nedan följer de tankar och funderingar vi haft och som kan användas i fortsatt forskning:

- Hur hade resultatet sett ut med större grupper? Hade det funnits likheter med de resultat som vi fick?
- På vilka sätt påverkas eleverna av dagens stereotypa genusroller genom till exempel media och skola?
- På vilket sätt används värdegrunden i dagens skola?
- Vilken relation har dagens elever till värdegrunden?

Referenser

- Collste, G. (2002). *Inledning till etiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – För småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ericsson, K. (1993). *Könsspelet*. Älvsjö: Kommentus.
- Franck, O. (2003). *Domens eller hjärtats etik? Moral och människosyn i skolans värld*. Lund: Studentlitteratur.
- Gren, J. (2007). *Etik i pedagogiskt vardagsarbete*. Stockholm: Liber AB.
- Josefson, H. (2005). *Genus – hur påverkar det dig?* Stockholm: Natur och kultur.
- Lindgren, J. (2001). *Värdegrund i Skola och Forskning*. Umeå: Umeå universitet.
- Nationalencyklopedin • Kort. (2009) <http://www.ne.se/artikel/1162621> (2009-01-06)
- Odelfors, B. (1998). *Förskolan i ett könsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Orlenius, K. (2001). *Värdegrunden - finns den?* Stockholm: Runa Förlag AB.
- Skolverket 2006:285. *I enlighet med skolans värdegrund: En granskning av hur tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker*. (ISSN: 1103-2421, ISRN: SKOLV-R-285). Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Skolverket (2008). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>)
- Svaleryd, K. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber förlag.
- Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön*. Lund: Studentlitteratur.
- Torstenson-Ed, T. (2003). *Ungas livstolkning och skolans värdegrund*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Vetenskapsrådet. (2008). *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från: WWW 2009-01-07: http://www.vr.se/download/18.427cb4d511c4bb6e38680002601/forskningsetiska_principer_fix.pdf
- Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Zackari, G. & Modigh, F. (2000). *Värdegrundsboken*. Stockholm: AB Danagårds Grafiska.

Bilaga 1 - Missivbrev

Västerås 14 september 2008

Hej!

Vi är två lärarstudenter som läser sista terminen på Mälardalens Högskola. Vi håller nu på med vårt examensarbete inom kunskapsområdet pedagogik. Vi ska göra en småskalig kvalitativ studie där vi undersöker om det finns några skillnader/likheter mellan pojkars och flickors etiska tänkande.

Syftet med vår undersökning är att få mer kunskap i om det finns någon skillnad i pojkars och flickors etiska tänkande samt att få en djupare förståelse för hur pojkar respektive flickor diskuterar kring olika etiska dilemman.

För att genomföra undersökningen har vi tänkt oss att samtala med eleverna gruppvis och indelade i homogena grupper. Vi har tänkt oss fyra grupper med fem elever i varje. Eleverna i vår undersökning ska vara 15 år fyllda eftersom de då bör ha en medvetenhet om sitt etiska tänkande och moraliska handlande samt att de då är mogna nog att ta konsekvenser vid lagbrott.

Vi vill gärna genomföra vår undersökning på er skola då den fungerat som partnerskola för en av oss. Vi önskar att ni rekommenderar en lärare som kan välja ut tio flickor samt tio pojkar som kan ingå i dessa undersökningsgrupper, anledningen till detta är att vi inte vill påverka urvalet.

Vi kommer i de små grupperna samtala och reflektera över tre olika etiska dilemman som vi har förberett. Vi kommer även ha ljudupptagning för att sedan kunna granska materialet. Alla elever är naturligtvis helt anonyma, inte heller skolans namn kommer att nämnas i uppsatsen.

Undersökningen kommer att ta plats på skolan under vecka 40 eller 41 (beroende på era önskemål) och förhoppningsvis under skoltid då vi inte vill kvarhålla några elever efteråt.

Vi önskar att ni vill hjälpa oss med detta och vi kommer att höra av oss i nästa vecka och om ni har några funderingar får ni gärna höra av er innan!

Med vänliga hälsningar

Christine Lagerholm
(christine.lagerholm@comhem.se)

Linda Hansson
(lhno4007@student.mdh.se)

Vår handledare på Mälardalens högskola är Niclas Månsson, lektor i pedagogik
(niclas.mansson@mdh.se)

Bilaga 2 - Etiskt dilemma

Livbåtsövning

Skeppet som du åker med håller på att sjunka och alla ombord tar sig till livbåtarna. När du säkert sitter i båten på väg bort från det sjunkande skeppet hör du rop bakom dig du ser ytterligare 12 överlevare i vattnet, i vilken ordning räddar du dem och varför?

1. En gravid kvinna, 28 år. Skild och har inga andra barn. Jobbar som polis.
2. En gravt handikappad man, 43 år. Älskar film och musik.
3. En pojke, 5 år. Går i förskolan och gillar bilar.
4. En utländsk man, 55 år. Bott i Sverige i 1 år. Arbetslös, gillar att laga mat.
5. En äldre dam, 83 år. Gillar att sy och träffa vänner, pensionerad
6. En homosexuell man, 34 år. Aktiv inom RFSL (Riksförbundet för sexuell likaberättigade) har sambo och hund
7. En ung man, 22 år. Aktiv inom NF (Nationalistisk front). Singel.
8. En medelålders kvinna, 58 år. Nyligen frisläppt från fängelse efter att ha avtjänat 8 år på grund av mord.
9. En ung tjej, 17 år. Har försökt begå självmord ett flertal tillfällen. Drogberoende.
10. En goldenretriever valp, 6 månader. Bor med matte och husse på landet. Gillar bollar och skogspromenader.
11. Medelålders man, 47 år. Dömd pedofil, villkorligt frigiven.
12. ung tjej, 19 år. Vill bli advokat, satsar på karriären.

Bilaga 3 - Tabell för tjejerna

Plats	Tjej1	Tjej2	Tjej3	Tjej4	Tjej5	Tjej6	Tjej7	Tjej8	Tjej9	Tjej10
1	Pojken 5 år	Gravid kvinna 28 år	Gravid kvinna 28 år	Pojken 5 år	Pojken 5 år	Handi- kappad man 43 år	Pojken 5 år	Pojken 5 år	Pojken 5 år	Handi- kappad man 43 år
2	Gravid kvinna 28 år	Pojken 5 år	Handi- kappad man 43 år	Handi- kappad man 43 år	Handi- kappad man 43 år	Pojken 5 år	Gravid kvinna 28 år	Advokat tjej 19 år	Gravid kvinna 28 år	Pojken 5 år
3	Advokat tjej 19 år	Handi- kappad man 43 år	Pojken 5 år	Damen 83 år	Damen 83 år	Gravid kvinna 28 år	Advokat tjej 19 år	Gravid kvinna 28 år	Utländsk Man 55 år	Gravid kvinna 28 år
4	Handi- kappad man 43 år	Damen 83 år	Drogtjej tjej 17 år	Hunden 6mån.	Advokat tjej 19 år	Damen 83 år	Handi- kappad man 43 år	Damen 83 år	Handi- kappad man 43 år	Damen 83 år
5	Damen 83 år	Advokat tjej 19 år	Hunden 6mån.	Gravid kvinna 28 år	Drogtjej tjej 17 år	Advokat tjej 19 år	Drogtjej tjej 17 år	Utländsk Man 55 år	Drogtjej tjej 17 år	Advokat tjej 19 år
6	Homo- sexuell man 34 år	Hunden 6mån.	Damen 83 år	Homo- sexuell man 34 år	Nazist kille 22 år	Utländsk Man 55 år	Homo- sexuell man 34 år	Handi- kappad man 43 år	Advokat tjej 19 år	Drogtjej tjej 17 år
7	Drogtjej tjej 17 år	Homo- sexuell man 34 år	Utländsk Man 55 år	Drogtjej tjej 17 år	Gravid kvinna 28 år	Drogtjej tjej 17 år	Utländsk Man 55 år	Homo- sexuell man 34 år	Damen 83 år	Mördare kvinna 58 år
8	Nazist kille 22år	Mördare kvinna 58 år	Homo- sexuell man 34 år	Advokat tjej 19 år	Utländsk Man 55 år	Homo- sexuell man 34 år	Damen 83 år	Hunden 6mån.	Hunden 6mån.	Homo- sexuell man 34 år
9	Utländsk Man 55 år	Utländsk Man 55 år	Nazist kille 22år	Utländsk Man 55 år	Homo- sexuell man 34 år	Pedofil man 47 år	Nazist kille 22år	Pedofil man 47 år	Homo- sexuell man 34 år	Pedofil man 47 år
10	Mördare kvinna 58 år	Nazist kille 22år	Advokat tjej 19 år	Nazist kille 22år	Hunden 6mån.	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Drogtjej tjej 17 år	Pedofil man 47 år	Nazist kille 22år
11	Pedofil man 47 år	Drogtjej tjej 17 år	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Hunden 6mån.	Hunden 6mån.	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Utländsk Man 55 år
12	Hunden 6mån.	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Nazist kille 22år	Pedofil man 47 år	Nazist kille 22år	Nazist kille 22år	Hunden 6mån.

Bilaga 4 - Tabell för killarna

Plats	Kille 1	Kille 2	Kille 3	Kille 4	Kille 5	Kille 6	Kille 7	Kille 8	Kille 9	Kille 10
1	Gravid kvinna 28 år	Pojken 5 år	Handi-kappad man 43 år	Handi-kappad man 43 år	Pojken 5 år	Pojken 5 år	Hunden 6mån.	Pojken 5 år	Drogtjej tjej 17år	Pojken 5 år
2	Handi-kappad man 43 år	Handi-kappad man 43 år	Pojken 5 år	Damen 83 år	Gravid kvinna 28 år	Handi-kappad man 43 år	Pojken 5 år	Gravid kvinna 28 år	Nazist kille 22år	Gravid kvinna 28 år
3	Damen 83 år	Gravid kvinna 28 år	Damen 83 år	Homo-sexuell man 34 år	Advokat tjej 19 år	Advokat tjej 19 år	Handi-kappad man 43 år	Hunden 6mån.	Mördare kvinna 58år	Advokat tjej 19 år
4	Pojken 5 år	Damen 83 år	Gravid kvinna 28 år	Pojken 5 år	Damen 83 år	Damen 83 år	Damen 83 år	Advokat tjej 19 år	Homo-sexuell man 34 år	Damen 83 år
5	Advokat tjej 19 år	Advokat tjej 19 år	Nazist kille 22år	Gravid kvinna 28 år	Nazist kille 22år	Gravid kvinna 28 år	Advokat tjej 19 år	Damen 83 år	Hunden 6 mån	Utländsk Man 55 år
6	Drogtje j tjej 17 år	Utländsk Man 55 år	Hunden 6mån.	Drogtjej tjej 17 år	Utländsk Man 55 år	Utländsk Man 55 år	Gravid kvinna 28 år	Homo-sexuell man 34 år	Pedofil man 47år	Damen 83 år
7	Utländsk Man 55 år	Hunden 6mån.	Advokat tjej 19 år	Utländsk Man 55 år	Drogtjej tjej 17 år	Drogtjej tjej 17 år	Utländsk Man 55 år	Utländsk Man 55 år	Handi-kappad man 43 år	Drogtjej tjej 17 år
8	Nazist kille 22år	Nazist kille 22år	Homo-sexuell man 34 år	Hunden 6mån.	Mördare kvinna 58 år	Hunden 6mån.	Drogtjej tjej 17 år	Handi-kappad man 43 år	Utländsk man 55år	Homo-sexuell man 34 år
9	Hunden 6mån.	Homo-sexuell man 34 år	Utländsk Man 55 år	Advokat tjej 19 år	Utländsk Man 55 år	Homo-sexuell man 34 år	Nazist kille 22år	Drogtjej tjej 17 år	Pojken 5 år	Hunden 6mån.
10	Homo-sexuell man 34 år	Mördare kvinna 58 år	Drogtjej tjej 17 år	Mördare kvinna 58 år	Homo-sexuell man 34 år	Nazist kille 22år	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Damen 83 år	Mördare kvinna 58 år
11	Mördare kvinna 58 år	Pedofil man 47 år	Mördare kvinna 58 år	Pedofil man 47 år	Hunden 6mån.	Mördare kvinna 58 år	Mördare kvinna 58 år	Nazist kille 22år	Gravid kvinna 28 år	Nazist kille 22år
12	Pedofil man 47 år	Drogtjej tjej 17 år	Pedofil man 47 år	Nazist kille 22 år	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Pedofil man 47 år	Advokat tjej 19 år	Pedofil man 47 år